

באר בשדה

גליון 66

פרשת תרומה
השע"ז

גליון תורני מבית המדרש דקהל שטפנשט * מהנעשה ונשמע במוסדות שטפנשט *

יו"ל על ידי

מכון 'תורת אמת שטפנשט'

הרשמו לקבלת הגליון כל שבוע בדוא"ל

6160303@gmail.com

טלפון: 03-579-03-03

פקס: 03-6165110

בית הכנסת לתורה ולתפילה שטפנשט
כולל אברכים לעיון - לפנה"צ
כולל אברכים להוראה - אחה"צ
רחוב מהרש"ל 13 בני ברק

מרכז החסד והישועות העולמי שטפנשט
רח' החלוצים 2 בני ברק

תלמוד תורה
"תורת אמת" שטפנשט
* מתחם גני הילדים * עקבי אבירים
רח' רש"י 5 אלעד

מתחם ביתות התלמוד תורה

רח' רש"י 9 אלעד

מתחם המכינה לישיבה קטנה

הכלל חסידית - אלעד

רח' רש"י 3 אלעד

בית שטפנשט - גבעתיים

בקבר הצדיק משטפנשט

רח' רמב"ם 1 גבעתיים

כולל אברכים * בית מדרש

* מרכז מתנדבים לנזקקים

הכנסת אורחים ואש"ל ברומניה

לקבוצות ויחידים - בחומה מראש

במתחם קבר האדמו"ר הראשון משטפנשט

רח' עליה 2 שב' פאקורד יאשי - רומניה

מפעל קמחא דפסחא

וקמחא דשבתא

עזר וסיוע למשפחות ברוכות בימי החגים ושבתות השנה.

אור מתתיהו

שיעורי תורה ברחבי הארץ, כנסי חיווך וערבי יהדות לעם

שבשדות, בחשתתפות גדולי המשפיעים ומזכיר הרבים

הספריה התורנית ומוזיאון

להנצחת יהדות רומניה

וזכר הצדיקים משטפנשט.

מכון תורני

"תורת אמת - שטפנשט"

לחוצאת כתבי רבותינו הקדושים לבית שטפנשט - רח"צ

לחבמי רומניה.

מפעל האנציקלופדיה

לחבמי רומניה

מספרי המכון ניתן להשיג:

אנציקלופדיה מלכות שבמלכות בית רח"צ ב"ח

אמונת אמת - שטפנשט

רשפי קודש - רח"צ

סגולת מלכים - ניסן

עלי זבח: ח"א עניני ברית מילה, ח"ב עניני חלאקה,

ח"ג עניני נישואין ומצוות טאנין.

(מנחת של משיח - נגונים עתיקים מבית שטפנשט)

חזמנה אישית

כי היא לנו עוז ואזרה

הבנו למעמד קידוש השם
בגבעתיים

תנו כבוד לתורה

בשמחה ורוב רגן

נבשר בזאת ונזמינכם למעמד

חגיגת הכנסת ספר תורה

שנתרם לבית מדרשינו שטפנשט גבעתיים ויכנס ברוב פאר והדר
להיכל בית המדרש שעל קברו רחוב רמב"ם 1 גבעתיים
התהלוכה תצא ברוב שירה וזמרה בליווי לפידי אש ומטיבי נגן

המעמד הקדוש יתקיים ביום ראשון ז' אדר תשע"ז
5.3.17 בשעה 17:00

סדר המעמד:

17:00 סיום כתיבת האותיות בבית ידידנו

מר רן קוניק שיחי' ראש העיר גבעתיים רחוב טיבר 65

17:50 חלוקת לפידי אש לילדי גבעתיים ולחוגגים

18:00 התהלוכה תצא דרך הרחובות טיבר, ויצמן, רמב"ם,

ומשם דרך רחבת ציון הקדוש דרביה"ק הצדיק

משטפנשט ברחוב אבני זכרון 1 לבית המדרש שטפנשט

רחוב רמב"ם 1

19:00 הכנסת ספר התורה להיכל בית המדרש

19:10 חלוקת ממתקים לילדי התהלוכה

20:00 סעודת מצוה תתקיים באולם בית הכנסת 'היכל משה

רחוב טיבר 27 גבעתיים

גדול יהיה המעמד לכבודה של תורה ולומדיה
ולזכר הצדיק משטפנשט זיע"א

תחבורה תצא מבני ברק: בשעה 17:15 מבית מדרשינו מהרש"ל 13
מאלעד: בשעה 17:00 מת"ת שטפנשט רש"י 5

השתתפותכם תחזק את מוסדותינו הקדושים בעיר גבעתיים ויתנו עוז לתורה ולומדיה

באר חפרה שרים לפרשת משפטים - שקלים

ויקחו לי תרומה (כה, ב)
פירש"י לי לשמי.

מנהג נהגו חסידים ואנשי מעשה אם נזדמן לו ח"ו עת צרה ומחמת קוצר הזמן או סיבה אחרת אינם יכולים למהר לנסוע אל הצדיק להתברך מפ"ק, יפרישו ממונם נדבת לבם כמו שנוהגים כשבאים אל הצדיק ובוה די להם לפעול הישועה. וכן מסופר על רבי מנחם מענדל ז"ל אבד"ק רעדים שהיה נוסע תמיד אל הרה"ק רבי שמעון מיערוסלב זצוק"ל ופעם אחת הגיע ליערוסלב בעת שהיה לו חולה בתוך ביתו, והנה הרה"ק רבי שמעון לא היה בביתו, וכך עשה, שהפריש מכספו מה שהיה במחשבתו לתת להרבי הק' מיערוסלב ובעזרה ש"ת עלתה ארוכה ורפואה שלימה. ואפשר להבין זאת עפ"י מה שכתבו הספה"ק בשם הבעש"ט זי"ע ועכ"ל אשר בכל מקום שמחשבתו של אדם דבוקה שם הוא כולו וא"כ גם כאן שמחשבתו אצל הצדיק הרי שהוא כאילו נוכח ולפניו ומתברך מפ"ק קדשו. ואפשר לומר שזה מרומז ברש"י ז"ל בפסוק ויקחו לי תרומה ופירש"י ז"ל בלשוננו הק' לי לשמי, תרומה היא לשון הפרשה, שדי בזה שרק יפרישו לי ממונם נדבה, וכבר יוושעו בכל מה שצריכים. (אילה שלוחה"ה להרה"צ ר' נפתלי מליטאווסק בנו של הרה"ק ר' שמעון מיערוסלב זי"ע)

מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי (כה, ב)

רמזי ארבע פרשיות שבת הפסקה

בשבת הפסקה שבין פרשת שקלים לפרשת זכור אמר הרה"ק בעל הגני ישראל מטשורטקוב: בכל שבת ושבת של הארבע פרשיות יורד שפע לעולם ונחוץ לעשות הפסקה בין פרשה לפרשה בכדי שיוכלו לקבל השפע. בשבת שעברה היה פרשת שקלים, וירד שפע של עושר והרחבה, ונחוץ לשים לב שהעושר לא יגרום חלילה ל"וישון ישורון ויבעט" וצריך להתבוננות איך להתנהג עם העשירות, כגון שלא להרבות בתענוגי עולם הזה, רק לעשות צדקה וחסד ולהיות מתומכי אורייתא וכדומה. וזה מרומז בשמות הדי' פרשיות, 'שקלים' - כשיחול עליך ברכת ה' ותבוא השפעת העושר, 'זכור' צריך לזכור מי הוא הנותן את העושר ואיך להתנהג עם העשירות, 'פרה' ההשתמשות הנכונה עם העושר הוא לטהר את נפשו ע"י רבוי צדקה ותמיכת ת"ח, 'חודש' כשישתנה כמו כן יעשה בריה חדשה, ובהתחדשות זאת יוכל לעלות ולצעוד בדרך הטוב.

מקבילות הלולאות אשה אל אחותה (כ"ו, ה')

כ"ק האדמו"ר רבי יצחק מהוסיאטין זי"ע שח אודות מנהגו של זקנו הרה"ק מרוז'ין להרבות בסיפור מעשי ושבחי הצדיקים, כשהוא דורש את הכתוב (תהלים קי"ג, א'): "הללו עבדי ה' - הללו את שם ה'", "דהיינו: "הללו עבדי ה' - כשמחללים את הצדיקים עבדי השם, הרי היא שווה במעלתה כמו "הללו את שם ה'" - שזה הליל ותפילה להשי"ת. ומניין זאת? מדהשווה הכתוב ב' הלולים להדדי, הרי שהליל עבדי ה' שווה להללו את ה'. ושלא תאמר שיש הפרש במעלת האחד על השני, ורמז לכך בפסוק (שמות כ"ו, ה'): "מקבילות הלולאות אשה אל אחותה", ששני ההלולים הללו שווים הם. ומסיים הרה"ק מהוסיאטין ואמר: לפיכך, כשצדיק במדרגת זקני הק' מרוז'ין מזכיר ומהלל את המעשים טובים שעשו הצדיקים, מעורר הוא בזה למעלה את הרושם של מעשיהם הטובים, שלפי המובא בגמ' (כתובות ה.) קשורים הם עם מעשי ידיו של הקב"ה. וא"כ ממילא נתעורר מלעילא 'עת רצון' ממעשי ידיו של הקב"ה, הם ההשפעות הטובות שהשפיעו מעשיהם בעת עשייתם. נמצא, דבשעה שהצדיק מזכיר ומהלל מעשיהם הטובים של הצדיקים, הוא מעורר את רצון למעלה, ומייחד ייחודים, דאין לך יחוד גדול מזה, שההתעוררות דלתתא תעורר הטוב מלעילא.

(שיח יצחק)

והיה המשכן אחד (כו, ו)

הרה"ק רבי מרדכי שלמה מבאיאן זי"ע היה אומר על הפסוק "והיה המשכן אחד", דכפי שחז"ל אמרו "מנורה בדרום ושולחן בצפון", שעבודת ה' צריכה להיות בבחינה של והיה המשכן אחד, דהרי מנורה מרומזת על אור-רוחניות, ושולחן מרמז על אכילה-גשמיות, וצריך לעבוד את ה' הן ברוחניות אך גם בעניני גשמיות, שניהם יחד, כדרשת חז"ל בכל לבבך בשני יצרך יצר טוב ויצר הרע (ברכות נד.). ואז נהיה הבחינה של "והיה המשכן אחד", שכל עניני עבודת השי"ת צריכים להיות יחד והיה המשכן אחד, והכל ביחד יהיה מקום ראוי ליחודו של עולם.

(מפי נכדו כ"ק האדמו"ר מבאיאן שליט"א)

עצי שטים עומדים (כו, טו.)

חז"ל דרשו בגמ' (יומא עב.). "עצי שטים עומדים (שמות כו, טו.), שמא תאמר אבד סברם ובטל סכויים ת"ל עומדים, שעומדים לעולם ולעולמים", דהיינו שהם נשארים קיימים ועומדים לעולם ולעולמים. ובה נזכר גם להבין הסתירה בדברי חז"ל שבגמ' ר"ה (יח): איתא: "שקולה מיתתן של צדיקים כשריפת בית אלקינו" ובמדרש איכה (א, לו) איתא: "קשה סילוקן של צדיקים יותר מחורבן ביהמ"ק". ואפשר להבין את הענין עפ"י דברי האריז"ל שכתב דאחרי מיתת צדיקים, רק הנשמה חוזרת לשורשה ומתעלית גבוה למעלה, אבל נפש הצדיק נשארת מקושרת בעוה"ז עם התלמידים אשר היו קשורים עמו בחיים, והיינו ע"י מה שמרגישים התלמידים בחסרון שנחסר בהסתלקות רבם, עי"ז יוכלו להמשיך נפש רבם אליהם כמו בחיים. ואפשר לומר שהכוונה היא לזה ששידוע אחרי החורבן נשארה עדיין קדושת השכינה על הכותל המערבי, וזה כוונת הגמ' ביומא: "עצי שטים עומדים, שעומדים לעולם ולעולמים", ר"ל דאף לאחר שנבלע

דרש מרן הרה"ק מרוז'ין זי"ע: את דברי הכתוב "מאת כל איש אשר ידבנו לבו", ואמר כך: הלשון 'ידבנו' מרמז על בחינה של דוי' דהיינו לשון שבירה, ובא ללמדנו כי כאשר אדם משבר לבו ופורש את עצמו מכל תענוגי עוה"ז, וממאס ברע, עצם דבר זה מרומם אותו ואת מעשיו, וזהו "תקחו את תרומתי", תרומתי, לשון הרמה, כי עי"ז שבירות לבו מתרומם הכל לשמו ית'. וזה מרומז בפסוק "ועשו לי מקדש" כי רחמנא לבא בעי, וכשאדם מנדב לבו לעשות רצון קונו בזה הוא נעשה בחינות 'מקדש' וכפי שחז"ל אמרו "ושכנתי בתוכם, בתוכו לא נאמר אלא בתוכם בתוך כל או"א" שהכל ביד האדם כמו שכתוב פתחו לי פתח כחודו של מחט ואני אפתח לכם כפתחו של אולם כי הבא לטהר מסייעין אותו. וזה מה שמרומז בדברים דלעיל, שהעשיה של "ועשו לי מקדש" הכוונה לאדם שמכין עצמו, ונעשה בחינת כלי, ואיך, על ידי "אשר ידבנו לבו" כפי האמור, על ידי שבירת לבו בזה הוא נעשה כלי להשראת הקדושה.

ויקחו לי תרומה (כה, ב)

כתיב במדרש רבה (שמות לג) על הפסוק ויקחו לי תרומה, הרה"ק (משלי ג) כי לקח טוב נתתי לכם תורת' אל תעזבו. ולכאורה מה הקשר בין תרומת המשכן לתורה שהיא לקח טוב, הסביר מרן ה"אביר יעקב" כי כאשר אחד נתן מתנה לחבירו הרי שיש בזה ג' מדרגות, המדרגה הראשונה היא כשהמתנה עצמה היא יקרה וטובה מאוד. כגון שהיא תכשיט חשוב של זהב ואבנים טובות ומרגליות, המדרגה השנייה, כשהמתנה איננה יקרה במיוחד אלא שנותן המתנה הוא איש חשוב, מלך או שר, אזי יש למתנה זאת חשיבות יתירה אצל המקבל לשמור אותה כמזכרת כבוד, ואילו המדרגה השלישית היא שגם אם אין למתנה את המעלות הראשונות דלעיל, שהחפץ איננו יקר הערך, וגם הנותן אינו איש מכובד, אלא שהיא באה מאת האיש הפשוט אשר נותן אותה בכל נדיבות לבו, למרות שיתכן והוא עצמו זקוק לחפץ הזה שהוא נותן כגון שזה כלי אומנותו, ובכל זאת הוא מעניקו לחברו, הרי זה מתנה זאת חשובה וראויה ביותר מחמת הרצון והלב טוב שיש בזה כמו מנחת עני. וזהו שאמר להם הקב"ה לישראל לבל יעזבו התורה מצד חשיבות ג' דברים ואופנים האלו שיש בה במתנה זו כולם כאחד, א) מצד החפץ עצמו כי הוא טוב, ואמר להם "כי לקח טוב" הוא, ב) מצד חשיבות הנותן, ולזה אמר "נתתי לכם", ג) מצד החפץ עצמו שהוא חביב יקר אצל הבורא ית' עד שקרא אותה "תורת", כדאיתא במדרש (ב"ר א, א) התורה אומרת, אני הייתי כלי אומנותו של הקב"ה, ובשמו"ר (לז, ד) אמר הקב"ה למשה תורה היתה לי ונתתיה לך, הרי לך שלושה נותני טעם כאחד, על גודל חשיבות המתנה של התורה, ולכן אומר הקב"ה אל תעזבו אותה. על פי זה יובן המדרש בשמו"ר

יומין דנשמתא

רבי זאב וואלף מטישניאוסטראה זי"ע
יומא דהילולא ה' אדר

משה רבינו - ז' אדר
משה רבינו כללות נשמות ישראל

פ"א י"ב מרן הרה"ק רבי מנחם נחום משטפנשט זי"ע ב' אדר, והוציא מכיסו מטבע חשוב של רובל-כסף ונתן לחסידים שיתנו "משקה" והסביר ואמר: אמנם ל' אדר יש שייכות לכל יהודי, יען כי משה רבינו היה בחינת 'כללות נשמות ישראל', ולכן צריך כל אחד לתת עבור 'משקה', אך למי שיש יותר חלק במשה רבינו עליו השלום צריך לתת יותר.

(מילין סתימין - שטפנשט, אות נ"ד, מהמשב"ק רבי משה אליעזר קלארפלד ע"ה)

הרה"ק רבי מרדכי שלמה מביאין זי"ע
ה' אדר

"...תתנהג תמיד לדבר כל דברך בנחת, לכל אדם ובכל עת" (אגרת הרמב"ן). פ"א בערב יום-הקדוש בערוב היום, בשעה אשר כל אחד עוסק בהכנות האחרונות לקראת התקדש היום, נכנס לביתו של הרה"ק מביאין זי"ע יהודי פשוט וטרוך שהיה רגיל תמיד להרבות בדיבורים בעלמא. מבלי להתחשב בזמן המיוחד, התיישב הלא לפני הרבי והחל לשוחח בארוכה כדרכו. כשקם הטרדן והלך לו, נשאל הרבי: מדוע היה צריך לשבת עמו ולא העיר לו כי בערב יום-הקדוש אין זה הזמן המתאים לדיבורים בעלמא? נענה ואמר: הנה בלשון המובאת באגרת הרמב"ן "...תתנהג תמיד לדבר כל דברך בנחת לכל אדם ובכל עת". כי כוונת הדברים הם גם כי בערב יום-הקדוש צריך להתנהג ולדבר כך, בנחת, לכל אדם ובכל עת.

נשתחרר ממאסר, באו אחיו הקדושים לסאדיגורא לבקרו. רבינו אדה"ז משטפנשט זי"ע היה נוכח באחד מביקוריו התכופים של הרופא הגדול אצל החולה, וכשיצא הרופא מחדרו של החולה היה נשמע ממנו שאין עוד שום אפשרות - בדרך הטבע - שיתרפא. רבינו אדה"ז משטפנשט לא שעה כלל לדברי הרופא, אלא פנה לאלה שסבבוהו באותה שעה ואמר: הרה"ק רבי ועלווילע מטישניאוסטראה אמר למשמשו לפנות בוקר [ו"א שהיה זה הרה"ק רבי וואלף מו"טאמיר זי"ע לתלמידו ומשמשו הנאמן רבי שניאור ז"ל] שיצא לחוץ, לראות אם כבר האיר השחר. ויצא, אך לא הבחין אם באמת כבר עלה השחר או לא, אבל היה משוכנע שבוודאי זה עתה יהיה בכל רגע עלות השחר. ובכן נכנס ובא לפני הרה"ק זי"ע ותשובה בפיו ואמר: ס'איז שוין מחויב טאג צו ווערן, [- הנה השחר מחויב לעלות] ונתרגש הרה"ק זי"ע בשמעו ממנו את הביטוי 'מחויב', ואמר: "מה זה מחויב?! אם השי"ת יצווה שיהיה יום יהיה יום, ואם לא יצווה שיהיה יום אזי לא יהיה יום". וסיים רבינו אדה"ז משטפנשט זי"ע: מאחר שאנו רואים שאצל הצדיקים הגדולים אפי' הדברים שנחשבים בוודאי לכדרך הטבע, הרי זה אצלם שלא כדרך הטבע. א"כ להיפך נמי, מה שנחשב שלא כדרך הטבע, יכול להיות אצלם כדרך הטבע. וא"כ אין בדבריו של הרופא כלום. ואכן כעבור שעה נעשה הקלה טובה במצבו של הרבי מסאדיגורא זי"ע.

(אמונת אמת - שטפנשט)

הרה"ק ר' זאב מטישניאוסטראה היו רגיל כי גם בעת תנומתו היו עיניו פקוחות, פעם אחת נפל למשכב וחלה אנושות, והמשמש בקודש שעמד ליד מיטתו שם לב כי הרבי עצם את עיניו, ונבהל מאוד וחשב כי שבה נפשו אל האלוקים וצעק צעקה גדולה ונעה בבכי מר, ואז התעורר הרה"ק ופקח את עיניו ושאלו את המשמש לסובב צעקתו ובכיותו והשיבו כי חשב שכבר נסתלק לשמי רום. והרגיעו הרה"ק ואמר לו אל תירא הלא פה חיים כולנו היום, אלא עצמתי את עיני בכדי להתבונן בדבור של משיח, דהנה אבותינו במצרים היו שקועים במ"ט שערי טומאה ולא יכלו עוד להתמקד כי כמעט ונשתקעו גם בשער הני' ואז לא היה להם תקומה ח"ו והיו נשארים שם, והנה שער הני' זהו אפיקורסות ה' ישמרנו, וראיתי שבעקבתא דמשיחא לפני ביאת משיח צדיקנו יתפשט זה השער של טומאת האפיקורסות בעולם רח"ל, ואפילו אנשים כערכנו יהיה להם קשה להניצל מזה, והעצה לזה היא לדבר מצדיקים, ורק בכח אמונת צדיקים יוכלו להניצל משמץ מינות ואפיקורסות. כשסיפר זאת הרה"ק מרוזין סיים ואמר - ואפילו לדבר ממני, ואפילו מכלי תשמישי מהכסאות מהשולחנות.

(הרה"ק רבי מרדכי מפלונים - מאמר מרדכי)

הצדיק שעובר את הקב"ה למעלה מדרך הטבע
גם הקב"ה מתנהג עמו למעלה מדרך הטבע
בעת חוליו של אדמו"ר מסאדיגורא זי"ע אחרי

הוא. וזהו ליחד שם י"ה ב'ה. והנה הרי ידוע כי עבודת ה' בעניני גשמיות נקראת עבודה פנימית, כי צריך להעלות את הניצוצות הטמונים והנסתרים בעניני הגשמיות אל השי"ת, ואילו העבודה בעניני תורה ותפילה היא עבודה נגלית לעין כל, וכן איתא בספח"ק שהתייבה מצוה מרמזת על שם י"ה ו"ה, דהיינו כי אותיות ו"ה הם מפורשים בתיבה מצוה, ואילו האותיות הראשונות מ"צ הם רק רמזים ל'ה האותיות מ"צ בסדר א"ב-ת"ש הם י"ה וזה רמזם כן, ו"ה זה החלק הגלוי של העבודה הנגלית כגון תורה ותפילה ואילו י"ה הם באים בהסתרה ורק מרומזים בעניני העבודה הגשמיים, וזה רמז הפסוק "והשולחן תתן על צלע צפון", שעניני העבודה של שולחן דהיינו אכילה ושתייה וכו' תתן על צלע צפון, תעשה אותם מתוך הסתכלות על הצד הצפון, מה שצפון ונסתר בתוך הדברים הגשמיים תעשה אותם לשם ה', וזהו היחוד השלם של י"ה ב'ה.

(הרה"ק מאזירייע - כך יברך ישראל)

ווי העמודים וחשוקיהם כסף (כו, י),

הרה"ק רבי מאיר מאפטה בעל ה"אור לשמים" היה אומר: שמעתי מכבוד אדמו"ר ממעזיב'ז' ז"ל בעל ה"אוהב ישראל" שמרמזו בפסוק ווי העמודים וחשוקיהם כסף (שמות כו, י) על עבודת הצדיקים אשר נקראים 'ווי העמודים', שעליהם העולם עומד, 'וחשוקיהם', פירוש תאוותיהם הוא - כסף, דהיינו לכסוף ולהתאוות לו ולעבדו ית"ש, ותשוקתם תמיד שיהיה להם רצון ותשוקה עוד יותר לעבודת השי"ת.

(אור לשמים פ' עקב ד"ה ובקרי, ילקוט אוהב ישראל)

נקודה מהפרשה

מאת: הרב מנחם מנדל מאסקאוויטש

אדם גדול נמדד במעשים הקטנים

בפרשת השבוע מצטווה עם ישראל "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". ידועים כמה דברי המדרש המפנה את תשומת ליבנו לשינוי לשון בפסוק - ושכנתי בתוכם - בתוכו לא נאמר אלא בתוכם, בתוך כל אחד ואחד. היינו מלבד בניית הפיזית של משכן העדות, מצווה כל יהודי ויהודי לבנו בלבבו משכן לבוחן כל ליבות.

ובאם המדרש משווה בין בניית משכן העדות לבין בניית המשכן האישי של כל אחד ואחד מאיתנו בליבו הוא, הרי שודאי הוא שאף מאופן בנייתו של משכן העדות יכולים אנו להקיש לדרך הבנין של משכן ה' בליבנו.

בבניית משכן העדות תרמו בני ישראל, איש ואיש כנדבת ליבו. היו אשר הביאו זהב וכסף ונחושת, היו אשר הביאו תכלת וארגמן, עורות, בשמים ועוד כהנה וכהנה, איש כנדבת ליבו ולפי יכולתו. ננסה במספר שורות להיכנס לתוך נבכי ליבו ונרגשינו של זה אשר הינו בעל יכולת כלכלית מועטה וכל אשר הוא יכול להביא למשכן הוא חוטים. חלקם של החוטים מאיכות משובחת יותר וחלקם למגירת לב, פחות. בשעה שמביא הוא את תרומתו משתדל הוא להצטנע בפנינו לבל יבחינו שכל אשר הוא מביא הם חוטים. כך מרגיש הוא בשעת הבאת התרומה, אולם לא עוברים להם אלא מספר חודשים ונוכח התורם העני לראות כי מאותם חוטים שבתרומתם כה התבייש, מאותם חוטים נרקם ונארג בד מרהיב ביופיו המשמש ליריעות המשכן או לפרוכת.

ומכאן אלינו לליבנו פנימה - כמה פעמים נכספנו לעשות משהו עוצמתי וגדול וכתוצאה מכך לא נתנו את ליבנו לכל אותם דברים "קטנים" ונפלאים אותם אנו פועלים ועושים. כמה פעמים כתוצאה מהלך מחשבה זה ויתרנו על הרגשת סיפוק מאותם מעשים "קטנים". דע - טוב וחשוב לשאוף לגדולות, אולם לא פחות מכך חשוב שלא לאבד את הקשר ושימת הלב לאותם מעשים יומיומיים, מעשים טובים ומטיבים אותם אתה עושה ופועל, מעשים הנארגים לכלל מסכת חיים ובניין אישיות מפואר ומרהיב. היה אדם גדול ותן ליבך למעשים הקטנים.

המשכן ונחרב בית המקדש, עכ"ז נשאר קדושתם סברם וסכומים שם במקומם לעולמים.

ובזה מתורצת הסתירה בדברי חז"ל הנ"ל דודאי בצדיקים כאלה שדורם מרגיש בחסרונם, וממשיכים עי"ז נפש רבם שמת, אצלם - אז שקולה מיתת צדיקים כאלה רק כשריפת בית אלוקינו, דכשם שמביהמ"ק נשאר כותל מערבי ששם שורה השכינה כן נשאר רשימא קדישא מנפש הצדיק שנמשך אל דורו כנ"ל, משה"כ במדרש איכה מירי שנסתלק הצדיק ואין הדור מרגיש כלל בחסרונם, כי אז שקול יותר מחורבן בית המקדש, שממנו נשאר רושם הקדושה בכותל המערבי.

(הרה"ק רבי ישראל מטשטקוב - גנזי ישראל)

והשולחן תתן על צלע צפון
(כו, לח)

מרן אא"ז מריזין צוקלה"ה הסביר את מה שאנו אומרים קודם כל מצוה לשם יחוד קוב"ה ושכינתא ליחד שם י"ה ב'ה, וכך אמר: ב'אכילה' ש'תיה' ו'שינה' יש בכל אחד ואחד אותיות י"ה, ולעומת זאת ב'עבודה' 'תורה' ו'מצוה' יש בכל אחד ואחד אותיות ו"ה, והכוונה היא שצריך לעבוד השי"ת בין בתורה ותפילה ובין אכילה ושתייה נכדו' שוה בשוה, כי זה בלא זה לאו כלום

תורתך שעשועי

הרב ירחמיאל יוסף בידרמן שליט"א

בענין אם יש מצות עשה בזמנו לעשות ארון

(פ"ו מ"א) "כנגד דיר העצים, שכן מסורת בידם מאבותיהם ששם הארון נגנו, מעשה בכהן אחד שהיה מתעסק, וראה הרצפה שהיא משנה מחברותיה. בא ואמר לחברו, לא הספיק לגמר את הדבר עד שיעתה נשמתו, וידעו ביחוד ששם הארון נגנו". ולכאורה נראה לומר שדבר גדול ביאר הרמב"ם הלכה למעשה,

שהנה בריש הלכות בית הבחירה כתב הרמב"ם: "מצות עשה לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות, וחוגגין אליו שלש פעמים בשנה, שנאמר, ועשו לי מקדש, וכבר נתפרש בתורה משכן שעשה משה רבינו והיה לפי שעשה, שנאמר כי לא באתם עד עתה וגו', עיי"ש המשך דבריו, וכתב בה"ה: "ואלו הן הדברים שהן עיקר בבנין הבית, עושין בו קדש וקדש הקדשים, ויהיה לפני הקדש מקום אחד והוא הנקרא אולם, ושולשתו נקראין היכל, ועושין מחיצה אחרת סביב להיכל רחוקה ממנו כעין קלעי החצר שהיו במדבר, וכל המוקף במחיצה זו שהוא כעין חצר אהל מועד הוא הנקרא עזרה, והכל נקרא מקדש", ובה"ו כתב: "ועושין במקדש כלים, מזבח לעולה ולשאר הקרבנות, וכבש שעולים בו למזבח, ומקומו לפני האולם משוך לדרום, וכיור וכו' לקדש ממנו הכהנים ידיהם ורגליהם לעבודה, ומקומו בין האולם ולמזבח משוך לדרום שהוא שמאל הנכנס למקדש, ומזבח לקטורת, ומנורה ושולחן ושולשתן בתוך הקדש לפני קדש הקדשים", ולא הזכיר שם מצות עשיית הארון. עוד מצאנו שלא הזכיר מצות עשיית הארון בספר המצוות (מצות עשה כ'), שכתב שם: "שצונו לבנות בית עבודה, בו יהיה ההקרבה והבערת האש תמיה, ואליה תהיה ההליכה והעליה לרגל והקבוץ בכל שנה והוא אמרו ית' ועשו לי מקדש וכו' הנה התבאר שבנין בית הבחירה מצוה בפני עצמה, וכבר בארנו שזה הכלל כולל חלקים, ושהמנורה והשולחן והמזבח וזולתם כלם הם מחלקי המקדש, והכל יקרא מקדש, וכבר יחד הצויו בכל חלק וחלק וכו', וכבר התבאר דיני מצוה זו בכללה, כלומר, בנין המקדש ותבניתו ובנין המזבח ודינו במסכתא מחוברת לזו והיא מסכת מדות, וכן התבאר תבנית המנורה והשולחן ומזבח הזהב ומקומם בהיכל בגמרא מנחות ויומא", ולא הזכיר שם כלל ענין הארון. ועי' ברמב"ן במצות עשה לג' שחלק על הרמב"ם במה שמנה את עשיית השולחן ובמזבח לחלק מחלקי מצות עשיית המקדש, לפי שהם רק תשמישי מצוה, שיש לעשות בהם העבודות, וכתב שם: "ולכן אצלי עשיית הארון והכפרות לשום שם העדות תמנה מצוה בפני עצמה, ואל תחשוב לומר שלא תמנה שלא נצטוונו לדורות ולא נעשה אלא ללוחות הברית, ובבית שני שלא היה ארון שנגנו מהם או לדברי האומר שגלה לבבל לא עשו ארון אחר, שהרי כבר מנה הרב משאו על הכתף מצוה, לפי שהמצוה ההיא קימת לנו לדורות, והארון עם לוחות הברית קיימין לנו לעולם, ומצות נשיאותו בלוויים אינו נגדר בזמן, אחא שכל זמן שימצא אנו מצווין לנשאו בכתף, ועוד הוא עתיד להגלות אמן במהרה בימינו יהיה, והנה היא מצוה בכלל המצוות הקיימות לדורות, וכמו שמנה הרב את משא הארון, כן באמת תמנה עשייתו מצוה מכלל מצות עשה, לפי שהיותו מצוה קיימת לנו, ועוד, שאם נעלה על דעתנו שיאבד או שישבר מצוה לעשותו כמידה הראשונה לשום שם לוחות העדות כי בכך נצטוונו, והנה מכל מקום היא מצוה מיוחדת בפני עצמה אינה הכשר מצוה אחרת כמנורה והשולחנות והשולחן, ע"כ דבריו. ומבואר מדבריו שמהות הארון הוא שיהיה שם לוחות הברית, ומאחר שהארון נגנו עם הלוחות, משום כן לא עשו את הארון. (עי' יומא כא:). ועכ"פ הקשה על מה שהרמב"ם לא הביא מצוה זו. וליישב שיטת הרמב"ם כתב במגילת אסתר (ד) שהמצוה אינה נוהגת לדורות, לפי שלעולם לא נצטרך לעשות אחר, כי אותו ארון שעשה בצלאל קיים הוא לדורות ולא יאבד מן העולם כי גזו הוא ולאחר שישבו אלינו לא יאבד מעולם, ומשום כן אין מציאות בעולם שנעשה ארון אחר. ועל פי דבריו מיושב שפיר מה טעם הביא הרמב"ם בבית הבחירה שהארון נגנו, שאכן יש בו נפקא מינה הלכה למעשה, שמאחר שהארון נגנו ונמצא במקום גניזתו במקדש, משום כן אין מצוה לעשות ארון בזמן הזה, ומשום כן לא מנה מצות עשה זו בכלל כל המצוות.

הנה בזמן בית שני לא היה ארון ה', כמו שאמרו חז"ל שבסוף ימי בית המקדש הראשון נגנו הארון, וראה מה שכתב הרמב"ם (פ"ד מהלכות בית הבחירה ה"א): "אבן היתה בקדש הקדשים במערבו, שעליה היה הארון מונח, ולפניו צנצנת המן ומטה אהרן, ובעת שבנה שלמה את הבית וידע

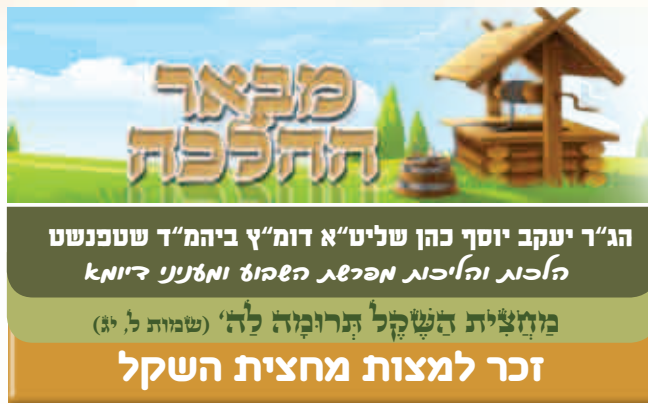
שסופו ליהרב, בנה בו מקום לגנוז בו הארון למטה במטמוניות עמוקות ועקלקלות, ויאשיהו המלך צוה וגנוזו במקום שבנה שלמה, שנאמר, ויאמר ללויים המבינים לכל ישראל הקדושים לה' תנו את ארון הקדש בבית אשר בנה שלמה בן דוד מלך ישראל אין לכם משא בכתף, עתה עבדו את ה' אלקיכם". וכתב היעב"ץ בביאורו לבית הבחירה: נראה לענ"ד דבר נאה במה שהביא רבינו דברים אלו כאן, שנראה לכאורה שאין מזה נפקותא לדינא, וידוע שכל דבריו להלכה הם אמורים לזמן הזה או להלכתא למשיחא, ומה טעם הביא דין זה, וכל שכן שהדבר במחלוקת שנויה, ומה שרבינו הכריע כחד מאן דאמר הלא דבר הוא שהביא לצורך איזה הלכה, וליבי אומר לי שצורך גדול יש לרבינו בדבר זה, כפי שיטתו שתפס בהלכות בפ"ו (הל"ד-טו) לגבי הבית שני "ובמה נתקדשה, בקדושה ראשונה שקדשה שלמה, שהוא קידש העזרה וירושלים לשעתן וקידשן לעתיד לבא". הרי שפסק שקדושת בית המקדש לא בטלה, וראוי להקריב בה גם היום, והנכנס לשם גם בזמן הזה חייב כרת, שכל דיני ביאת מקדש שייך גם בזמנו, ומשום כן הביא הרמב"ם כל ההלכות הללו – ודלא כשיטת הראב"ד דס"ל שבזמן זה אין קדושה במקדש לפי שקדושה ראשונה לא קדשה לעתיד לבא, ומשום כן אין איסור ביאת מקדש, אבל לשיטת הרמב"ם כל ההלכות הללו שייכות גם בזמן הזה, דקדושת הבית לא בטלה. וכתב שמשום כן פסק הרמב"ם כמ"ד שהארון במקומו נגנו, שאילו למ"ד ארון גלה לבבל, על ידי גלות הארון בטלה קדושת הבית, ע"כ דבריו. אבל לענ"ד נראה שדוחק לומר שאם הארון נגנו או גלה תליא במחלוקת אי קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבא או לא, והוא דבר שלא נמצא בראשונים, ועוד, שהרי הראב"ד דס"ל דקדושה ראשונה לא קדשה לעתיד לבא, ואעפ"כ לא השיג על הרמב"ם וכתב שהארון גלה בכל. בחידושים וביאורים (הלכות בית הבחירה סי' פקודי), ובתחילה עמד על מה שכתב הרמב"ם ענין גניזת הארון בריש פרק ד', שהרי דיני הכלים נתפרשו בפרק ב' וג' מהלכות בית הבחירה, ומה טעם כתב ענין זה במקום בנית וצורת הבית ולא במקום שפירש דיני הארון, ומכאן מבואר שהארון אינו רק כלי שמצוי בקודש הקדשים, אלא הרי זה חלק מבנין המקדש עצמו, שיש בו מקודש הקודש לקדושת הארון, לפי שעל ידי הארון נעשה המקום קודש לה', וכמו שנאמר (פסוק כב) "ונועדתי לך שם", ולפי זה היה צריך להבין כיצד נתקדש הבית השני, מאחר שלא היה שם ארון, וממילא חסר בכל צורת הבית, ומשום כן כתב הרמב"ם שבעשה שבנה שלמה המלך את בית המקדש וידע שסופו להחרב, משום כן בנה מקום לגנוז בו את הארון, והיינו שמלכתחילה נקבע שני מקומות למקום הארון, האחד היה במקום גלוי על האבן שתיה בקודש הקדשים, והשני הוא מקום גניזתו, שמקום זה הוא לכתחילה מקום הארון, ועל ידי כן גם בזמן בית שני היה קדוש הבית השני בקדושת הבית. ולא זכיתי להבין דבריו, מה שכתב חידוש גדול זה שלא נמצא בראשונים שגם מקום גניזת הארון נחשב למקום הארון, שהרי יעויין ברמב"ם (פ"א ה"א) שכתב "ואלו הן הדברים שהן עיקר בבנין הבית עושין בו קדש וקדש הקדשים ויהיה לפני הקדש מקום אחד והוא הנקרא אולם ושולשתו נקראין היכל", ומפשטות דבריו מבואר שכדי שיהיה קודש הקדשים צריך שיהיה זה שלשת אלו יחד, ואין שייך לעשות קודש הקדשים לעצמו, ואף אם תרצה לומר שעשו את מקום גניזת הארון כנגד מקום קודש הקדשים, הרי מחילות לא נתקדשו, ועוד צריך עיון הרבה, שהרי ברמב"ם לא כתב שמקום גניזת הארון היה מכוון כנגד בית קדשי הקדשים, ויותר מזה מפורש להדיא במשנה שמקום גניזתו לא היה בקודש הקדשים, שכן שנינו בשקלים

בזמן שביהמ"ק קיים

א. מצות עשה מן התורה על כל איש מישראל מן עשרים שנה ומעלה, בין עני בין עשיר, לתרום מחצית השקל כסף לאוצר המקדש, כדי לקנות בתרומות אלו את קרבנות הציבור, וחובת תרומה זו היא בכל שנה ושנה (רמב"ם פ"א מהל' שקלים), שכן חז"ל (ד"ה ז, א) דרשו עה"פ (במדבר כח, יד) זאת עולת חודש בחדשו לחדשי השנה, חדש והבא קרבן מתרומה חדשה, היינו שבכל שנה ושנה צריך להביא את הקרבנות מתרומה חדשה שנתרמה לצורך אותו שנה, ומניין השנים מתחיל בחודש ניסן שהוא (שמות ב, ב) ראשון לחדשי השנה, ומשהגיע ניסן אין מקריבים יותר קרבנות ציבור מהשנה הישנה אלא רק מהתרומות של השנה החדשה, ולצורך כך היא בית דין מכריזים, ובאחד באדר משמיעין על השקלים (שקלים פ"א מ"א), כדי שיכין כל אחד ואחד מחצית השקל שלו, ויהיה עתיד לתרום אותו עוד לפני ראש חודש ניסן (רמב"ם שם ה"ט).

זכר למחצית השקל

ב. מנהג ישראל מקדמת דנא הוא נתינת מטבעות מחצית השקל זכר לזמן שביהמ"ק היה קיים^[8], ופרטי הלכותיו נובעים מהיסודות המובארים במסכת שקלים על מצות מחצית השקל לקרבנות הציבור, וכדלהלן, ומנהג זה הובא ברמ"א (ס"י תרצ"ד ס"א), ויש מהגאונים שהתנגדו למנהג זה מחשש קדושת השקלים (סדר ר"ע גאון, פרומקין ח"ב עמ' 190 אות עו, תשובות גאונים מזהב ומערב ס"י מ' מ"א), שכן המקדיש לשם שקלים בזמן הזה הרי זה קודש (שקלים פ"ח מ"ח ועיין שקל הקודש פ"א ה"ח סקנ"ה ובביה"ד ד"ה השקלים), ואסורים בהנאה כדין מעות הקדש וחיישינן לתקלה וצריך להולכים לים המלח (ע"ז ג, א), על כן יש להיזהר שלא לקרות למעות אלו 'מחצית השקל' או לומר 'לשם כופר'^[2], אלא יאמר 'זכר למחצית השקל' וכן נהגו העולם, ויש שהזהירו אף לא להוציא בפה בלשון 'זכר למחצית השקל' רק יחשוב בדעתו על זה^[3].

זמנה

ג. המנהג ליתנו בתענית אסתר קודם שמתפללים מנחה (רמ"א שם), לפי שמתעניין ואגרא דתעניתא צדקתא (א"ר ס' תרפ"ו א'), גם בתענית אסתר מוקדם שייתנו ביום התענית קודם מנחה כדי לצרפו לתענית ולכפרה (כפ החיים סקנ"ה)^[7], וכן מנהג רוב העולם, ויש נוהגים לתת קודם ערבית ליל פורים (סידור עמודי שמים להרעיקין), ויש נוהגים לתת ביום הפורים קודם קריאת המגילה (מג"א סק"ב), ובירושלים יש שנהגו לתת זכר למחצית השקל בתענית אסתר כבני הפריים (כפה"ח שם), ויש שנהגו לתת קודם מנחה ביום י"ד אדר (סידור רחובות הנהר פורים אות ד' מנהג המקובל הגר"מ שרעבי) או קודם קריאת המגילה בליל ט"ו (הליכו"ש פורים פ"ה ס"ט).

שבת לתרום

ד. בזמן שהיה בית המקדש קיים היו גובים את המחצית השקל בפרוס הפסח בפרוס עצרת ובפרוס החג (שקלים פ"ג מ"א), וכן היתה קופה מיוחדת 'תקלין עתיקין' למי שלא שקל מחציתו בשנה שעברה (שם פ"ח מ"ה), ועל כן יש שכתבו שמי ששכח ולא נתן זכר למחצית השקל בתענית אסתר או ביום הפורים, יכול לתת מתי שזוכר בכל השנה (שו"ת אבני יספה ח"א ס' קל"ג, שו"ת רבבות אפרים ח"ב סי' קצ"ד), וכן יכול להשלים משנה זו על שנה שעברה (מאורי אור חלק ו' בן נון עמ' קע"ה), וי"א שיכול להשלים רק עד ר"ח ניסן^[7].

מקורות והארות על שפת הבאר

החייבים

ה. כל איש מן עשרים ומעלה צריך לתת זכר למחצית השקל (רמ"א ס' תרצ"ד ס"א), כדכתיב (שמות ל, יד) כל העובר על הפקודים מן עשרים שנה ומעלה יתן תרומת ה', ולדעת כמה ראשונים (רע"ב שקלים פ"א מ"ג, ספר החינוך מצוה ק"ה) חיוב מחצית השקל בכל שנה בשביל קרבנות המקדש הוא מן עשרים שנה ומעלה, ויש אומרים (פיהמ"ש להרמב"ם שקלים שם, וכ"מ בפ"א מהל' שקלים ה"ה, והרמב"ם ריש פ' כי תשא ועיין מנ"ח שם אות א') שרק בתרומת המזבח היה החיוב מן עשרים שנה ומעלה, אבל במחצית השקל לצורך הקרבנות המקדש, היה החיוב מן שלש עשרה ויום אחד (מג"א שם סק"ג), וריבם נוהגים לתת גם עבור נשים וקטנים ונבות קטנות (עיין הגה"מ שהובא במג"א שם ובדעת' למחש"ס), וכל קטן שהתחיל אביו לשקול על ידו שוב אינו פוסק (מג"א שם עפ"י המשנה שקלים פ"א מ"ג)^[1], ואומרים לו כיון ששקלת עליו בשנה שעברה וחייבת אותו במצוה זו שקול עליו תמיד עד שיהיה איש ואל תפסיק (פיהמ"ש להרמב"ם שם), ונהגו לתת גם עבור ולד עובר (דרכי משה בשם מהר"י ברונא), וסימנך זה יתנו כל העובר (שמות ל, ג).

שיעור המטבע

ו. המנהג לתת ג' מטבעות ששמוס מחצית, מהמטבע הקבוע באותו מקום ובאותו זמן, כגון חצי שקל בישראל חצי דולר בארה"ב וחצי יורו באירופה, משום שכתוב ג"פ 'תרומה' בפרשת כי תשא (רמ"א שם בשם המרדכי ריש מגילה), וראוי לתת כמות ג' מטבעות אלו ולא אחד שלם ועוד חצי^[2], ויש נוהגים לתת מטבע שיש בו כסף טהור בשיעור של מחצית השקל שהוא להגרס"נ 9.6 גרם כסף טהור מזוקק (סידור הרש"ש מנהג פורים, כפה"ח סק"ט).

נתינתם

ז. צריך לתת את המחצית השקל ממעותיו ולא ממעות מעשר כספים כי לתרום את מחצית השקל לצדקה לעניים, (שע"ת סק"ב) ויש שכתבו שמנהג יפה לשלוח המעות הללו לעניי א"י אחרי שבזמן הבית היו כל ישראל שולחין שקליהן לירושלים (יוסף אומץ אות תתרפ"ט)^[3].

[א] לראשונה נזכר מנהג זה בחז"ל מסכת סופרים (פ"א ה"ג) וצריך כל ישראל לתת שקליהן לפני שבת זמור, ואסור לומר עליהם לשם כופר אלא לשם נדבה, ע"ל, ובמבוא לספר ערוגות הבושם על הפיוטים (עמ' 45) הביא מפורש לפיוט אלו וזעזע וזרח כבודו לשבת של הפסקה ראשונה כתי" פרמא המיוחס לרבי אפרים מבזנא וז"ל, ופרשת שקלים קדומה משום הא דתנן באחד באדר משמיעין על השקלים, חילקו אנו נוהגין לגבות במקום שיש עיר מכל אדם חשוב הבא לעיר, מראש חודש אדר גובין ג' מחציות ממועד עד הפורים, שכן קבלו ומסורת היא בידינו מאבות, שהם נותנים מחצית השקל, וראיה לדבר שמתנה שווה היא לדל ולעשיר, כמ"ש העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט, ואע"ג דאמרין (שקלים פ"ח מ"ח) אם שקל בזמן הזה וקראם שקלים תפסו קדושה לא להם פדיון, מ"מ יכולים להתנות עליהם ולינתם לעניים, ע"ל, כמ"ל הובא מנהג זה במרדכי רפ"ק דמגילה, ברוקח ע"ה"ת פרשה כי תשא, מהר"ם מרומנובורג סי' תרכ"ב, ובמנהגי ר"א טירנא, ובמנהגי מהר"ל לפורים, [ב] ובשו"ת יבשל מבדי (ח"א ס' י"א אות יט) כתב דבריו משה (סי' תרצ"ד) להאמר מחצית אגודה (סוף מ"ס' שופטים) כשיש סופרים (פ"א ה"ד) דאם יתנו כסף אלא יתנו דבריה, אולם בהגהות השו"ע השיטתו שלא עלתה הסכמתו עמו, ונראה דטעמו בזה הוא כמ"ש הרב בית דוד (יו"ד הל' צדקה סי' קי"ה, דף עד ע"ד) וז"ל שהוא זכר למחצית השקל שהיו נותנים בכל שנה וכו' והטעם כדי שיהיה לנו לכפרת נפשנו דגם הקרבנות שהיו מכפרים עלינו, בזמן שביהמ"ק קיים אדם מביא שקלו ומתכפר לו כעשוי שאין ב"ה קיים אם נותנים צדקה מוטב וכו', ומבואר מזה הדעה בזה"ל היא מכפרת במקום הקרבנות, ובכן גם השקלים הללו דבזה"ל דאינם אלא לשם צדקה גם שיכיון בהם לכפרת נפשנו שרי, ואפשר דגם היתה דמ' סופרים ע"כ לא אסרו אלא כשמתכוין בדומיא דהיה בזמן ביהמ"ק קיים דבזה הוא דאסור וכו' משא"כ אם מתכוין בזכר או רק לשם צדקה שבזכותה יתכפר לו עונותיו, אין שום איסור בדבר דתפילת דהו"ל כשאר כל צדקות דעלמא שנותן האדם לכפרת עונותיו בזה"ל דאין לו קרבנות כנ"ל, ע"ל, [ג] כשורת דברי יוסף (ס' נב) הדיק על האומרים זכר למחצית השקל, שהוא איסור נגזר, וכמעט שצריכים נגזר, שחרי אסור לומר בשר זה לפסח שראה כמקדשו לשם פסח (שו"ע סי' תס"ט ס"א), וא"ת שאני סא שאומר 'זכר למחצית השקל', ולא לשם מחצית שמשו, ואין בהם קדושה כלל כב"ה, הרי נאמר (סי' תע"ז ס"ד) שנתנו ליקח בשר זרוע זכר לפסח ולצלות על הגחלים, ואסור לאוכלו, וכ"כ הפרי"ח והח"י ששפרישין זכר לקרבן פסח דינו פסח, ולפיכך אין לאוכלו עד למחר, ולכן אני מזהיר לכל יאמרו זכר למחצית השקל, עכ"ל, ובחזון עובדיה (פורים עמ' קא) כתב דכל דבריו אינם מחוורים, שאפילו אם נדמה זאת לבשר הזרוע הנצלה בע"פ ג' נחלים, מ"מ גם לא נאסר אלא לזכר בליל פסח, שמוחזק בזה את הדמיון לקרבן פסח, אבל למחר שפיר מותר באכילה, ולא נאסר עולמית, אפילו אמר בפירוש שהוא זכר לקרבן פסח, ורק כשאומר בשר זה לפסח, נחלקו האחרונים אם נאסר בהנאה אם לא, ובאחרות חיים (הל' ע"פ אות א') מפורש להתיר בדיעבד גם באכילה, וזכר האחרונים המתירים, ועיין בכפ החיים (סי' תס"ט אות א'), וה"ה ב"ד שאין לאסור המעוין כלל, וע"פ בשו"ת מהרש"ם (ח"ב סי' עד) שכל כיוצא בדיעבד מיהא י"ל כמ"ש המרדכי (פ"ג דסוכה) שאין לחוש שמא יעשה המצוה בעבירה וכו', ולא שדי איניש זוזי בכדי, והו"ל הקדש בטעות וכו', עיי"ש, וזה יועיל לנו ב"ד אם טעה ואמר זה למחצית השקל, וז"כ מהר"א מני בכוננות אליהו (מע"ש ש"א ב) ע"י הדברי יוסף ה"ה, והעולם נוהגים לומר 'זכר למחצית השקל' ואין למחות בידם, אבל יש למחות באומרים 'מחצית השקל'.

הסנדלר בברכו יהודים
לשמאלו
המקובל הרב מנדל וחתנו
הגרה"ד שטרן שליט"א

לזכרו של הגאון רבי יעקב אדלשטיין זצ"ל
רב אב"ד דרמת השרון אשר נלב"ע
ביום המישי האחרון כ"ז שבט תשע"ז,
וכל בית ישראל יבכו את השריפה
אשר שרף השם

נ. עדיק לברכה

סודות מעולם ה'נסתרים'

במסגרת עריכת ספר מקיף לתולדותיהם של מקובליה וצדיקיה הנסתרים של תל אביב של מעלה, הנכתב ונערך על ידי הרב אברהם יעקב סלמון שליט"א, זכה הרב סלמון להכנס לשיחה בהיכלו של הגאון הצדיק רבי יעקב אדלשטיין זצ"ל רבה של רמת השרון, אשר היה ממנהיגי מורשתם תורנית וסגולתם וסודם של מקובלי ונסתרי תל אביב של מעלה, ובראשם הסנדלר הקדוש ה"ה רבי משה יעקב רביקוב זצ"ל, הגאון זצ"ל חשף בפנינו בפעם הראשונה בשיחה מרתקת, את הקשר הטמיר לו זכה עם עולם הנסתרים והקבלה בזכות מרנא החזון איש זצ"ל ותלמידיו זצ"ל, אשר הפנו אותו להתייעץ עם הסנדלר הקדוש זצ"ל, להלן תוכן השיחה והמפגש המרתק שנערך בביתו של הגאון הרב אדלשטיין זצ"ל ברמת השרון עם הרב אברהם יעקב סלמון שליט"א לפני כ-15 שנה, בחודש חשוון תשס"ב לערך, יהיו שורות אלו נר לרגלינו ואור לנתיבותינו ולזכותו הטובה של הגאון זצ"ל.

קשריו עם הסנדלר הקדוש, יצויין כי בגליון באר בשדה מספר 48 (בראשית תשע"ז) הבאנו את חלקו הראשון של מאמר התולדות שערכנו אז על הסנדלר הקדוש, ועתה מביאים אנו את שיחתנו עם הגר"י אידלשטיין זצ"ל אודות עולם הנסתרים בתל אביב והסנדלר הקדוש.

זכרונות הגר"י אדלשטיין והסנדלר

הגר"י אדלשטיין מספר על קשריו עם הסנדלר הקדוש מאז הסתלקות החזון איש - סיפורים מדהימים על נפלאות הסנדלר בתוך עשרות באי בית "הסנדלר הקדוש" בתל אביב היה הגר"י יעקב אדלשטיין, רבה של רמת השרון כמו שהיו באים רבים ונכנסים בשערי הסנדלר הקדוש, בשורות דלהלן דלינו מעט מראש וניסינו להשקות בזה את הצמאים לשמוע מהיכלו של הסנדלר. אם לא דברת עם מאה איש לא מיצית את הסנדלר הקדוש אומר הגר"י אדלשטיין בשיחתו המיוחדת להרב אברהם יעקב סלמון.

שאלה: איך התחלתם ללכת אליו.

אחרי שהחזון איש נסתלק היתה איזו שאלה רפואית בבית, הייתי רגיל שהולכים לחזון איש שהיה אומר מה לעשות, או שהיה מפנה לפרופסור זה או אחר, ומברך ברפואה שלמה והעניינים היו מסתדרים.

שאלה: החזון איש הבין ברפואה?

בוודאי, אפילו הרופאים היו מתייעצים איתו. פעם שאלו אותו באיזה אוניברסיטה הוא למד, הם לא ידעו שהכל למד מהגמ' ומהזוהר, וברוך קדשו, ואכן היה מבין ברפואה בצורה מקצועית, כיון שהיתה שאלה רפואית והחזון איש כבר לא היה בין החיים, הלכתי לר' אלעזר מנדלוביץ, איש צדיק שהתגורר בשיבת פוניבז', ר' אלעזר היה מהעירייה סלנט, וראה את רבי ישראל סלנטר, באתי אליו וסיפרתי לו מה על הבעיה, אמר לי ר' אלעזר, מה אתה רוצה ממני הפצרתי בו שיעזור לי והוא התעקש שהוא לא הכתובת, שאלתיו האם אחרי שהחזון איש נפטר אין כבר למי לנסוע, וענה לי יש בתל אביב יהודי, רבי משה

הגר"י אדלשטיין זצ"ל מספר מזכרונותיו על מאבקי היהדות בשרון

חודש חשוון תשס"ב, ליל חורפי קר ואפל בחוצות רמת השרון, נכנסנו לבית של הגאון רבי יעקב אדלשטיין ברמת השרון, וביקשנו להתבשר מניחות העתיק של נסתרי תל אביב, ביוזענו כי לגאון הרב אדלשטיין שיג ושיח בנסתרים ובצדיקי תל אביב, ביקשנו לשמוע זאת מפיו מכלי ראשון. הגאון שאל לזהותנו ומשנענה כי האורח הוא נכדו של הגאון הצדיק מוהר"ש טוביאס זצ"ל שהיה רבה של שביב הרצליה הסמוכה לרמת השרון, שמח הרב זצ"ל לספר מעט מזכרונותיו ומרשמיו על מאבקי היהדות בשרון אשר רמת השרון היא חלק מיישובי השרון, הרבנית ע"ה אף היא הצטרפה לשולחן וביקשה להקשיב לשיחה המרתקת של בעלה הגאון הרב אדלשטיין אשר הפליג בתיאוריו אודות מאבקי היהדות ושמירת הדת ברחבי השרון, כאשר הוא עצמו חבר יחד עם יתר הרבנים ללחום את מלחמות הדת הרבות שאז צצו חדשות לבקרים. הרב אדלשטיין הפליג בזכרונותיו אודות כינוסי רבני השרון אשר נערכו בבית הגה"צ רבי שמואל טוביאס זצ"ל בשביב הרצליה, כאשר הרב טוביאס הרב אדלשטיין ועוד היוו את חוד החנית של רבני השרון, כחומה בצורה עמדו כחזית אחת נגד כל מחרפי השם. הגאון הרב אדלשטיין נזכר במלחמת השבת המפורסמת שהתחוללה בהרצליה כאשר הגאון הרב טוביאס זצ"ל הציג שבמקום לשלם את הקנס שהושת על המפגינים יבכרו להאסר ולקדש שם שמים ברבים, הרב אידלשטיין התבקש אז על ידי מותן ורבנן גדולי ישראל ובהם הבית ישראל מגור ששה אותה עת בכפר שמריהו הסמוכה, והגר"ע יוסף זצ"ל לשכנע את הרב טוביאס לבל יאסר והיהדות החרדית תדאג לאסוף את שילומי הקנס שבית המשפט השיט אז על הרבנים המפגינים. עתה מבקשים אנו לשמוע מהגאון הרב אדלשטיין שיאות לספר לנו על

באר בשדה - שטפנשט

כל זה במנותק בסתר, יחד עם מצרכים נוספים.

ה'בית ישראל' בא אליו רבות

שאלה: היו מסתובבים אצלו מקובלים?

אני לא פגשתי. אבל אומרים שגם הבית ישראל הגיע אליו הרבה פעמים, גיס הרב קרול אמר לי כאמור שהחזון איש ביקר אצלו. הוא אמר לי שהחזון"א אוהב לשוחח עם אנשים פיקחים, והסנדלר היה חכם.

שאלה: אבל לחזון"א היו באים בוודאי פיקחים רבים.

כן, אבל פיקחים כאלה כהסנדלר כנראה שלא היו הרבה...

שאלה: גם החזון איש למד קבלה?

ודאי, יש ממנו מכתבים שהוא כותב בעניני קבלה, למשל בענין הכתיבה בסת"ם של האות צדי' שהאר"י חלק על בית יוסף, החזון איש מצדד עם הבית יוסף ומסביר שם שדעת המקובלים בענין שיטת האר"י ניתן לפרשה בצורה אחרת, ובכך ליישב שיטת האר"י, החזון"א למד בסתר קבלה.

שאלה: הסנדלר היה נקרא צדיק נסתר?

הוא התנהג כיהודי פשוט, אחד סיפר לי שעקב אחריו וראה שהוא בקי בש"ס בעל פה אני לא בחנתי אותו, פעם הוא הקריא לפני מאמר מהזוה"ק בעל פה.

שאלה: מהדברים עולה שהתנהג בחסידות וחילק יי"ש?

אבל גבאים לא היו לו, סיפור מעניין שאני נזכר, היו באים אליו בחורים לשאול על עניני שידוכים והיה בודק לפי שמות על פי שיטת גימטריה של השמות, יש שבדקים כך, הסטיפלר אמר עליו שהוא יודע איך לבדוק, אבל לא רצה לבדוק עפ"י. היה מעשה שבא לסנדלר בחור אחד. אמר לו רבי משה יעקב תביא לי התעודות וזהות שלך, ישב ובדק השמות הכתובים בתעודות וזהות. שאלתי אותו שמעתי שהרב בודק לפי התעודות וזהות את שמות הבחורים. הרי לפעמים כותבים בתעודה שם לוועזי. ענה לי בשביל המזל עדיף את השם מהתעודות וזהות, זה הקובע, סיפר לי יהודי אחד מב"ב שהיה לו ילד שחלה במחלות שונות. רבי יעקב לנדא, רבה של בני ברק, הפנה אותו לסנדלר, הלכו לסנדלר ושאל איך קוראים לילד. ועל שם מי הוא נקרא ענה לו קוראים לו כך וכך, על שם סבא זה וזה. אמר שיבררו איך קראו בדיוק לסבא השם המקורי שלו, התברר שלסבא היו שני שמות, ולתינוק נתנו רק שם אחד, אמר הסנדלר תוסיפו את השם השני של הסבא ומאז הפסיקו המחלות לפקוד את הילד.

שאלה: הוא חילק קמיעות?

לא פעם ראיתי מכין קמיעות לאנשים או מצוה להכין קמיע משמות ופסוקים שונים, אותם צוה לשאת על גבי אנשים סגולות לנושאים שונים, בכלל היה בקי גדול בסגולות וברפואות, נתן פעם סגולה לאשה שלא יכלה להניק הוא כתב את השמות אלדד ומידד על גבי קלף וציווה את האשה שתילך עם השמות כשרשרת ואכן הסגולה פעלה את פעולתה מיד..

שאלה: חששו מפיו?

היו כאלו שהיו פתוחים עמו ואפילו התיידדו עמו. היה לו מאור פנים שובה לב מיוחד במינו.

שאלה: איך היה הקשר עם ילדיו?

היתה לו בת שהיתה אחות בביה"ח קראו לו אז הירקון בתל אביב, הוא סיפר לי פעם שהבת ספרה לו שהרופאים מקנאים בו שנותן תרופות, ואין לו רשיון ודברו על ההצלחות שלו, והזהירה אותו שיהיה בזה מאד, שכן הם מחכים לו בפניה. פעם ביקשתי ממנו שירשום לי בכתב סגולה שנתן לי, והשיב לי שמאז שבתו הזהירה אותו הוא נזהר שלא להעלות על גבי הכתב מרשם וסגולות, מחשש משפטי על העיסוק ברפואה בלא רשיון.

שאלה: שמעתם על פרקי התהילים שהיה ממליץ לקרוא?

בשבוע שעבר פרסמנו פרקי תהילים שהיה אומר כסגולה לומר בכל יום, אני כמדומה לי שמעתי על פרקי תהילים אחרים והם ה-ו-ח-כ-לה-לז-צא-צג (וכמדומה קד) אבל ברור שהכל מועיל.

דברי תורה

שאלה: שמעתם תורה מפיו?

הסנדלר היה מתפלל בביהכנ"ס הסמוך לביתו, בהיכל התלמוד, שם היה אומר 'תורה' בסעודה שלישית מדברי תורה אלו היה משאיר פתקאות עם ראשי פרקים, והבן, יוסף, הכין קונטרס סטנסיל בו ליקט את דברי התורה הללו, והדפיס כמה עשרות עותקים, הקונטרס הכיל כמה מאות עמודים. בשנים האחרונות נפצע ולא יכל יותר לעבוד בסנדלריה. באתי אליו פעם בעש"ק והוא התנצל שאינו יכול ללכת למקוה בגלל הפציעה.

שאלה: ההלליה היתה בבני ברק?

הסנדלר השאיר כנראה צוואה להיקבר בבני ברק, על יד אשתו. אחרי שהסנדלר נסתלק היינו הולכים לסטייפלר, מעניין שבאותו אזור שכונת שבזי בתל אביב התגלה אח"כ הרב אברהם פיש, שהיה רצף ועבד בבניה, אבל אנו עברנו להתברך מהסטייפלר.

יעקב שמו, סע אליו. שאלתי אותו אם כוחותיו הם מצד הקדושה, ור' אלעזר השיב בחיוב, והוסיף כי אפילו החזון איש החזיק ממנו. נסעתי אליו, וראיתי שר' אלעזר צודק.

שאלה: הפגישה היתה בבית או בסנדלריה.

הוא לא ישב כל היום בסנדלריה, אשתי ספרה לי שהיתה אצלו תלמידה בבית הספר בשרנסקי ובהפסקות היו הבנות הולכות לתקן נעליים אצל הסנדלר בשבזי. הם לא ידעו שהוא צדיק וקדוש, אבל ידעו שהוא מתקן טוב, הגון, נעים הליכות ולא מפיקע מחירים.

שאלה: לפני פטירת החזון איש לא ידעתם על קיומו.

לא. עד אז היו הולכים לחזון איש, ספרו עליו - שהוא איש חסד גדול הייתי בא אליו הרבה ופעמים רבות היה מספר על עצמו, היה מספר על המבקרים שפקדו את ביתו ובהם האדמו"ר רבי דוד משה מקרטשינר (רחובות) שהיה בא ללמוד עמו משך תקופה ארוכה, מדי יום חמישי בשבוע.

"למד תורה מה' לשם"

שאלה: ביררתם על זהותו?

ספרו אז שרבי משה יעקב היה איש חסיד גדול, על שנות ילדותו לא ידענו דבר, אבל שמענו שאביו היה זקן מופלג בלדת בנו ר' משה יעקב, לפרנסתו הלך ללמוד מקצוע הסנדלרות, אבל נפשו חשקה בתורה מאוד מאוד, ובכל יום לפני שיצא לעבודתו השכים קום ולמד כשבע שעות תורה לפני העבודה! שמעתי מוגיס, הרב קרול מחמד, שהיה הולך אליו הרבה שסיפר לו שלמד תורה מפי בעל ה"לשם" שהיה ראש המקובלים בוילנא, שהוא סבו של הגר"י אלישיב. וה"לשם" הרי נחשב כבר סמכא בליטא בעניני קבלה.

שאלה: הסנדלר היה איפה מקובל ליטאי.

הסנדלר היה ליטאי ובליתא למדו גם קבלה הרי הגר"א חיבר ספרים על קבלה, וגם חצי 'נפש החיים' לרבי חיים מוולוז'ין זה קבלה.

אמרו שהשאר צוואות על מלחמות

"האבנים של ירושלים יהיו שוות זהב"

אינני יודע אם זה מוסמך, אבל היתה לו שייכות עם עניני המלחמות ותוצאותיהן. זכורני, פעם ישבתי בביתו והגיע מאן שהוא לשאול כיון שיש לו קצת כסף שאלו היכן ישקיע את ממנו. היו מתייעצים איתו הרבה במשא ומתן, היכן לקנות והיכן להשקיע, התקופה היתה לפני מלחמות ששת הימים והסנדלר אמר לו הרי טוב להשקיע בירושלים. האבנים של ירושלים - יהיו שוות זהב - אמר, שם בירושלים אפשר להשיג בזול ולמכור ביוקר לא הבנתי מה שאמר אבל הוא אמר כך "דע שטיינער פון ירושלים ועט זיין גאלד", ואכן השיגו אז מחסן או דירה במחיר מציאות. כעבור חדשים מספר פרצה מלחמות ששת הימים הסנדלר כבר לא היה בעולם (נפטר כחצי שנה לפני המלחמה), והמחירים גאו לשמים ובפרט באזור העיר העתיקה המחירים קפצו פי עשר ויותר, ואז הובנו דבריו לקנות בירושלים זה יהיה שוה זהב.

שאלה: ישבתם אצלו הרבה?

כן והיה לו הרגל שכל מי שנכנס אצלו לברכה היה לו על השולחן בקבוק וודקה או ליקר, היה מוזג לנכנס ומבקש לשותות עמו 'לחיים', אם היה נכנס ילד היה נותן לו סוכריה ומברך עמו ומבקש לענות אמן. קודם מזג ורק אחר כך הקשיב לצרות ולבעיות.

שאלה: סיפרו שהיה מחלק 'משקה' בראש חודש.

אני הייתי בא גם לא ברה"ח, והמשקה תמיד היה על השולחן, הוא היה גר ברחוב רב אשי, היום זה נקרא רח' יהושע התלמי. להתלמי היו מעריצים שרצו להנציח את שמו והחליפו את רב אשי ליהושע התלמי שהיה לו שם ספרותי בשם ר' בנימין כמדומה לי.

שאלה: ראיתם אצלו "מופתים"?

אספר לך, פעם ספרתי לסנדלר על קרובת משפחה שהיא חולה. אמר לי: תגיד לה שכשתלך ברחוב תחפש את הגוי הראשון ותגיד לו תקח את המחלה שלי במתנה, וכך זה יעבור אליו, כך עשתה ומצבה הישתפר. כשהייתי נפרד ממנו היה מלווה אותי וממלמל כל הזמן "כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרך", כך ג' פעמים. גם הרב יעקב גלינסקי היה מרבה לפקוד את ביתו ובכל יום שיש לי היה לו קביעות ללמדו אותו בחברותא. פעם היתה ליהודי בעיה רפואית, הרופאים אמרו לאשתו שאסור לה מבחינת בריאותית ללדת הלכו לסנדלר שאמר "ניט וייניגער ווי א מנין" - לא פחות ממנין ילדים, וב"ה שחלפה הסכנה.

שאלה: מה היה סדר יומו של הסנדלר?

היה לומד, מקבל יהודים, ונמצא גם קצת בסנדלריה. הוא סיפר לי שכשהיה צעיר יותר היה יוצא מדי יום חמישי למאפיות שבאזור והיה אוסף חלות ומחלקן בבתי אלמנות ויתומים היה זורק להם דרך החלון חלות לשבת, שאלתי אותו איך ידעת מי נצרך, אמר לי: סמוך עלי שידעתי. הוא היה נותן

מצבות מספרות

מאוצרותיו של הרב אברהם יעקב סלמון שליט"א
רב דקהל שטפנשט

המצבה המחודשת
שעל קברו של
הראגטשוב
ה'משך חנמה'
בדוינסק שבלטביה
התמונות באדיבות
צ'דיקים' ותשוח"ח
על עזרתם בקודש

הגאון רבי יוסף ראז'ין זצ"ל העילוי מרוגטשוב נסתלק י"א אדר תרצ"ו בוינה ומנו"כ בדוינסק שבלטביה

העילוי מרוגטשוב

שר התורה 'הגאון' העילוי מרוגטשוב שם שמצית את הדמיון התורני להמוני תופשי התורה ולומדיה, השילוב של המראה הנזירי שהיה לרבנו עם ה'פאות' הראגטשוביות, לצד ספריו העמוקים ותשובותיו המופלאות עם מאות 'העיינים', המעידים על שליטה מקיפה ומעמיקה בכל מכמני ומרחבי ים התלמוד והפוסקים, שיוו לו לגאון דמות קמאית של חד מגדולי הקדמונים, ואנו כמעט ולא שמים לב כי אך לפני 81 שנים בלבד, נסתלק לו רבנו לעולם שכולו טוב.

מתולדותיו

הגאון הרוגטשובי נולד ברוגטשוב. בשנת ה'תר"ח, ועל אף שיהיה ברבנות בעיר דוינסק התפרסם בכינוי 'הגאון הרוגטשובי', על-שם עיר מולדתו. אביו מלמדני העיר ומחסידיה. בהיותו בן 8 ידע כבר היטב את כל סדר "נזיקין" והמלמדים בעיר טענו כי אין בכוחם ללמדו. כשהגיע לגיל בר-מצווה, למד שנה עם רבי חיים הלוי סולובייצ'יק, שהיה אז רבה של סלוצק. כעבור שנה עבר לשקלוב ולמד אצל מהר"ל דיסקין. לאחר נישואיו, היה סמוך על שולחן חותנו בוורשה במשך כ-8 שנים ועסק בתורה יומם ולילה. בשנת ה'תרמ"ט התמנה לרבה של הקהילה החסידיה בדוינסק, לצידו של רעהו הגאון רבי מאיר שמחה הכהן בעל ה'משך חכמה', שהיה רב קהילת המתנגדים. מכל קהילות ישראל פנו אליו בשאלות. כפרוץ מלחמת העולם ה-1 ברח לפטרבורג והיה שם לרב הקהילה החסידיה. כעבור כ- עשור שנים שב לדוינסק.

כל ימיו שקד על לימוד תורה ו"לא פסק פומיה מגירסא. כונה "שר התורה", על-שם שליטתו בכל מרחבי התלמוד הבבלי והירושלמי, בספרא, בספרי, במכילתא ובספרי ה"ראשונים". לכל שאלה, גם שאלות מדעיות, מצא פתרון תורני מפתיע. בחיבוריו לא הזכיר את ה"אחרונים" ולא הביא מדבריהם. פעמים רבות פירש דברי משנה ותלמוד בביאור מקורי, נגד כל פירוש ה"ראשונים". סיפרו עליו, כי בסביבותיו מדוינסק לרוגטשוב היה גומר חצי ש"ס ברכבת, ובחזרתו גמר את החצי השני. לא התהלך בגדולות והליכותיו עם בני-אדם היו פשוטות. שיחו והגיגו תמיד ועם כל אדם היו בתורה. חיבר ספרים בנושאים שונים: על התורה, על "משנה תורה" להרמב"ם ושו"ת. לכל חיבוריו קרא בשם "צפנת פענח". החיבורים מצטיינים ובבקיאות בלתי רגילה. הם כתובים בלשון תמציתית, והמלה המרכזית והשכיחה ביותר היא "עייין", כשעל הלומד לעיין במקורות הרבים שצייין, כדי להבין ו"לפענח" את "צפונות" כוונתו של המחבר.

אגדת ה'נזיר'

אחד הסיפורים שנקשרו בשמו נסוב דווקא על ימי ילדותו. בספר תולדותיו 'הראגטשוב' מביא את הסיבות והמקורות לכך (אולם היו שפקפקו באמיתותו) תיאור זה מהווה את המקור לאחת מן הדעות לשורש מנהגו של הגאון לא לגזוז את שערות ראשו. בילדותו - בגיל חמש או שש - לקח אותו אביו, רבי פישל ראז'ין ע"ה, לרבו בעל ה"צמח צדק" מלויאבאוויטש על מנת שיברכהו. בשעה שנכנסו השניים לחדרו של הרבי, הביט הרבי בפני הילד, וכן הרבי (המהר"ל זצ"ל) שנכח בחדר הניח את ידיו על ראש הילד, אז החל הרבי לברכו בלמדות מופלגות. אחר שסיים הרבי את הברכה הוסיף: "ראוי שילמד הילד מסכת נזיר". כשיצאו האב ובנו מהחדר, הקשה הילד לאביו: "מדוע הורה לי הרבי ללמוד דווקא את מסכת נזיר, הרי חובה על כל אחד ללמוד את כל התורה כולה, את כל החלקים שבה, מה נתייחדה מסכת נזיר מכל התורה כולה?". האב תהה בלבו אך לא ידע מה להשיב לילד על שאלתו והחל מהרהר בפירוש דבריו של הרבי, לדעת למה ירמוז מלותיו הקדושות. הילד הפיקח לא חיכה לתשובתו של אביו, ותידן בעצמו על קושייתו הוא: "כנראה רצה הרבי שאהיה נזיר. לא בכדי הורה לי הרבי ללמוד את מסכת זו. רצונו הקדוש של הרבי היה שאדע היטב את כל פרטי ההלכות וההקדוקים בכדי שאוכל להיות נזיר, ורק כך תתקיים בי אותה ברכה של הרבי שבידני בלמדות, ואם לא אצייט לדברי הרבי ולא אהיה נזיר - לא אהיה למדן חס ושלום", אמר הילד בפסקנות. ואכן, מאותו יום שביקר הילד בחדרו של הרבי, לא הרשה שיגזרו את שערות ראשו, ומני אז היה זה סימן ההיכר של הגאון שהעיד עליו כאלף עדים - זוג פאות גדולות משני צדי ראשו.

במקורות נוספים צוינו נימוקים אחרים על מנהגו זה של הגאון לא לגזוז את שער ראשו. יש אומרים כי בשער ראשו של הגאון הייתה חיות והוא חש כאב כל פעם שנגעו בשער או ניסו לספר אותו, אחרים גורסים כי הגאון לא רצה לשהות בגילוי ראש אף לא רגע פעוט. ואילו דעה נוספת נועצת את עובדת אי גזיזת השערות של הגאון בחוסר רצונו לבטל רגעים יקרים של לימוד תורה תמורת תספורות. עדות נוספת נמצאת בין דבריו של הרבי יששכר תמר ע"ה, ששמע מפיו ר' יוסף פריהר ע"ה, שהיה משמשו של הגאון, וכך כותב הרב תמר: "וברצוני לרשום מה שאמר לי ר' יוסף פריהר ע"ה, שהיה בן ביתו של הגאון לפני ולפנים. וידוע שהגאון היה מגדל שערות ארוכות ולא הסתפר מימיו, והדבר היה לפלא, אבל אף אחד לא העז לשאלו על זה... אולם הוא שימש אותו אף בבית סתרים אמר הסיבה האמיתית, שהגאון ז"ל היה לו קליקין בשערות ראשו ותגלחת היה כרוך בסכנה ממש" (ייתכן והכוונה כי שער ראשו היה דבוק ומחמת זה לא

גזרו. עיין בירושלמי נזיר סה"ג "תני מפספסין בקליקין... ופירש קרבן העדה: "קליקין והם שערות הראש המסובכים וקשורין מחמת זיעה וערבוביא". יצוין כי יש שפקפקו בעובדת נזירותו של הגאון, לאור מספר עדויות כי אחד מהמאכלים הקבועים של הגאון היה ענבים, ואף כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש שסיפר את הסיפור הנ"ל (על פי עדות מזכירו) שאל על כך: "צריך עיון איך שתה ד' כוסות בפסח".

הרה"ג בצלאל דבליצקי שליט"א מהאוצרים הראשיים של מפעל 'אוצר החכמה' מספר כי בשיחה שערך פעם עם רבה של לטביה הגה"ח ר' שלום אורי נתן נטע ברכה זצ"ל הוא סיפר לו כי (או הוא או אביו) ששימשו את הגאון הראגוטשובער וסיפר שהיה מגיש לו ענבים ויין בסעודותיו, ובמילא לא היה נזיר.

אב ובנו בחברותא

בהיותו בן שמונה שנים ידע בעל פה את כל סדר נזיקין. זכרוננו הפנומלי וקליטתו המהירה הותירו את כל מלמדיו פעורי פה. הידע והניסיון שרכו במשך השנים כמו גם כל תורתם שאצרו לא יכלו להם מול הילד שבכל פעם מחדש הותיר אותם נבוכים לנוכח ידענותו וחריפותו. באין לו מורה ומתכן ראוי והגון, נטל אותו אביו ר' פישל רוזין לבית המדרש ללמוד תורה בעצמו. מחזה מרנין היה לראות את השנים יושבים בטבורו של בית המדרש זה מול זה, הספרים פתוחים לגד עיניהם, בעיצומו של יכוח תורני קולני. זה מותיב וזה מפרק, זה מחווה בידו בתנועה אופיינית לריתחא דאורייתא, וזה מבטל את דבריו בהינף יד. כך היו יושבים שעות ארוכות בבית המדרש הגדול בעיר רוג'וב, וידעו כל בני העיר כי אם חשקה נפשך ליכות לשעה של קורת רוח בה יחזו במו עיניהם במחזה נדיר ומיוחד - היו מזמינים עצמם לבית המדרש בשעות שחר לאחר התפילה, ומתבוננים בצמד ה"חברותא" של האב ובנו. יש ולעיתים, מתוך ריתחא דאורייתא, מתלהט הנער ומתוך הויכוח התורני הוא "זועק" על אביו ו"נוזף" בו: "לא אבא, אינך צודק כאן, לא הבנת את פשט דברי התוספות". אך מיד שנוכר כי אביו הוא היושב מולו, מרכין הילד ראשו בבושה, מבקש את סליחתו, ותכף שב ללחץ ללמוד ובראשונה. שנה חלפה, והנער שאט את התפרסם בקרב המתפללים בכשרונו קנה לו שם נרדף. "העילוי" - זה היה הכינוי בו היו הבריות מכנים אותו. רבים מאנשי העיר שהתבוננו בילד בהערצה בלתי מוסתרת, לא יכולים היו להתאפק מלגשת לאביו ולהביע באוזניו את רחשי התפעלותם מבנו שדמותו כבשה את לבם. סוד ראשי התיבות הרוגטשובי כמו גם אביו ובני משפחתו היו חסידי קאפוסט חבד ה"ה כ"ק האדמו"ר מקאפוסט זצ"ל בעל "מגן אבות" (רבי שלמה זלמן, בנו של ה"צמח צדק") והרבה לבקר אותו. באחד ממוכתביו של האדמו"ר מקאפוסט אליו, כותב האדמו"ר לרוג'ובי את המילים: "הגיע העת שיתנהג בדרכי רבו". כאשר שאלו לו לגאון מה פשר המילים הסתומות, השיב להם כי אצל רבו, הגאון רבי יוסף דב סולוביצ'יק היתה קופסת טבק להרחח שעליה היו חקוקות האותיות: ש.פ.ו.ש.מ.ג. והיה הרוג'ובי מקשה אצל רבו לא אחת לפשר האותיות הסתומות החקוקות על אותה קופסא. פעמים רבות מיהן לגלות הרב בפניו את סודו, עד שיום אחד נתקשה הרב בהבנת פשט דברי התוספות. התייצב לפניו תלמידי הרוג'ובי וטען בפניו שיכול לבאר לו את דברי התוספות המוקשים, ובנצלו את ההזדמנות שנקרתה לפניו הציב לו תנאי שיגלה לו רבו את סוד האותיות החקוקות על קופסת הטבק. רבו נענה לבקש וסיפר לו כי בילדותו היה חד וחרף בלשונו ונהג להציף ולחדד את לשונו כנגד בני האדם. כשרצה לעקור מעצמו אותה הנהגה קלוקלת חרט על קופסת הטבק שלו את האותיות ש.פ.ו.ש.מ.ג. שהם ראשי התיבות של מילות הכתוב: "שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו". "לזאת כיוונו דבריו של האדמו"ר מקאפוסט" - אמר הגאון בכוונה לדברים האמורים במכתב. "הוא דרש ממני לאמץ את מנהג רבי, לחדול ממנהגי להצליף בבני האדם ולבטל את הזולת".

להוט אחר התורה

מספרים שכאשר חלתה רעייתו של הגאון היא נסעה לוורשא על מנת להתרפא ולבסוף נפטרה שם. בעלה הגאון, ששמע פטירתה הגיע לאוזניו, נסע ברכבת מדווינסק להלווייתה. כל זמן הנסיעה ברכבת שוחח בדברי תורה עם מלוויו, ומרוב שקיעתו בדברי תורה שכח לגמרי את סיבת נסיעתו לוורשא.

כשהגיע הרכבת לוורשא, אמרו לגאון שהגיעו לוורשא להלוויית אשתו הרבנית, נעמד הגאון ואמר איתא בגמ' (ברכות יז.) "נשים במאי זכיין וכו' ונטרין לגברייהו עד דאתו מבי רבנן..." ששבת שבתה זוגתו עד שיסיים את הפלפול. אחר מכן דאשבו מהלוויית לביית שבעה על רעייתו, ליווהו ת"ח רבים וישבו ושווחו עמו בדברי תורה, כאילו לא אירע דבר, תוך כדי השיחה בדברי תורה, השגיח הרוג'ובי בביתו שישבה ובכתה, והוא תמה כנגדה בפליאה: "מדוע את בוכה?" אשר מרוב היותו שקוע בתורה, נשכחה ממנו סיבת בואו לוורשא... בספר "עלי תמר", מסכת ברכות, כותב המחבר בזה הלשון: "ראיתי בספר ילקוט הס"ק ת"א יפו עמוד ד"ט שגאון פלא דורינו רבי יוסף מדווינסק זצ"ל כשמתה אשתו היה משיח כשהיה מוחלך אחר מטתה וכששאלוהו על זה השיב להם הרי כבר מסרתיה לחברא קדישא...". ומסיים שם המחבר וכותב: "ואכן אין מביאין ראיה מהגאון ז"ל שהיה ס"ת ותלמוד חי ומעיינות החכמה שלו היו שוטפים ועוברים כנהר שאינו פוסק וכמעין המתגבר ללא הרף. ושמועתי שבימי אבלותו עסק בתר אף שלא היה להם כל קשר עם הלכות אבלות ובוודאי שמקורו היה בירושלמי דאם להוט אחרי דבר תורה מותר, ומי היה להוט אחר דברי תורה כהרבה הגדול ז"ל". מסופר עוד בהקשר לכך, כי בעת סתימת הגול על קברה של זוגתו הראשונה, היה כה טרוד במחשבותיו, ורק לאחר קבורתה, כשמי מהנוכחים דאג להזכיר לגאון כי עליו לומר קדיש, כי לא הניחה אחריה

ההסתלקות

נצטט מתוך דברים שנתפרסמו בכתבי העת היהודיים הגדולים ביותר בימים ההם, "דער מאמענט" ו"היינט", שניהם וורשאים. ובהם תיאור פרטי האירועים סביב מחלתו של הגאון, פטירתו וקבורתו. ביום חמישי י"א אדר תרצ"ז, יצא הגאון מ"מאמענט" במהדורה מיוחדת, שכותרתה הראשית היתה, החלטת הסיים הפולני לאסור את השחיטה היהודית, ובכותרת נוספת: נפטר ר' יאשע דינאבורגער זצ"ל, כשגוף הידיעה הוא ציטוט מסוכנות הידיעות "ט"א" מווינה: בסנטוריום "אוערספערג" נפטר הלילה הגאון הרוג'ובי ר' יוסף ראזען, הידוע גם כר' יאשע מדינאבורג. למחרת נכתב שם - תחת אותה כותרת - בפירוט יתר: אתמול הגיעה מווינה לוורשא הידיעה המזעזעת, שנפטר שם גאון הדור ("דער וועלט-גאון") ר' יאשע ראזען, הידוע ברחבי העולם היהודי כר' יאשע מדינאבורג, או "העילוי מדינאבורג". רק לפני כשבועיים נסע הגאון הגדול דרך וורשה והתעכב כאן במשך יום אחד. שהותו של "העילוי מדינאבורג" בוורשה, שבה לא היה כבר עשרים-ושתיים שנה (הוא חתן של משפחה וורשאית), היתה אירוע גדול בעולם הלומדים: גדולי הלומדים שבוורשא, וחרף כר' מנחם זמבא בראשם, נחפזו לשוחח עם הגאון, הבקי בעל-פה בתלמוד הבבלי והירושלמי.

ר' יאשע נראה מאוד לא טוב בהיותו בוורשא, ואחרי יום אחד נסע לווינה, למרפאה של הפרופסור הווינאי ליכטנשטיין. גילו המבוגר, וכן העובדה שהוא היה מאז ומתמיד חלוש בגופו, זירזו את קיצו של הגאון. עם פטירתו התקשרו מטעם "אגודת ישראל" בווינה טלפונית ליו"ד הקהילה בוורשה, מר מזור, לברר האם קיימת אפשרות להביא את ר' יאשע לקבורה בוורשה. מר מזור התייעץ מיד עם הרבנות של וורשה, והרבנים פסקו, כי מפני שלשם כך יהיה על הנפטר לעבור דרך שלוש מדינות בארון חתום, שאותו חייבים יהיו לפתוח בכל מעבר גבול, אם-כן אין הדבר הזה לכבודו של הנפטר. לפיכך הגיעו להבנה עם קהילת ווינה, שתבעה בתוקף, שר' יאשע יובא לקבורה בעירם. הוא יקבר ליד הרבי מצ'ורטקוב, ועל קברו יקימו 'אוהל'.

הגאון המנוח הניח אחריו חיבורים רבים, שעשו להם שם בכל עולם לומדי התורה. הנפטר כיהן במשך ארבעים-וארבע שנים כרבה של דווינסק, והיה אהוב מאוד בעירו. כדי להציל את רבם אספו אנשי העיר אלפיים דולאר, למימון נסיעתו למרפאה בווינה. ואילו קוראי "היינט" קראו באותו יום שישי את הדברים הבאים, בכותרת: "ר' יאשע דינאבורגער נפטר"; בסנטוריום "אויסבערג", שם שהה בשבועיים האחרונים לשם רפיו, נפטר הלילה ר' יוסף ראזין "הגאון הרוג'ובי", בגיל 84, לפני כמה חודשים חלה הגאון, ופרופסור ליכטנשטרן מווינה - שבא אליו באווירון לדווינסק - הציע שיעבירו אותו לווינה. בדרכו לשם התעכב הגאון בוורשה במשך יום אחד, וגם בפעם זו הביע את רצונו לחזור לוורשה ולהישאר שם לכשיבריא.

בקשת האלמנה

מיד עם פטירתו של הגאון, התקשרה האלמנה טלפונית מווינה אל יו"ד הקהילה מר מזור, וביקשה ממנו שהקהילה תמלא את רצון הנפטר ותאפשר לקבור אותו בבית-החיים של וורשה. גם מזכיר "אגודת ישראל" בווינה, מר שיינפלד, נמנה בבקשה באותו ענין, וכך גם תלמידיו של הנפטר פנו אל מר מזור ובקשו שייעתר לבקשה שיביאוהו לוורשה.

התוכנית היתה להביאו מווינה באווירון, כך שהקבורה היתה יכולה להיות עוד היום. אבל הטסת הארון באווירון היתה צריכה לעלות 5,000 זלוטי, לכן דרש מר מזור 25- איש יתנו כל אחד 200 זלוטי. התלמידים הסכימו, ורצו לתת התחייבות לפרעון הסכום, ובינתיים תממן זאת הקהילה מכספה. מאחר והתלמידים לא היו יכולים לאסוף את הכסף באופן מידי, והקהילה גם היא לא רצתה לתת מכספה, לא יצא התוכנית לפועל והלוויה תיערך בווינה. על ימיו האחרונים של הגאון הרוג'ובי נודעו הפרטים הבאים: הפרופסור שטיפל בחולה, הבהיר ביום שלישי, שהניתוח הכרחי בהחלט. האדמו"רים מצ'ורטקוב, קופיצ'ניץ וסדיגורה, ורבי ווינה באבד והברמן, באו לסנטוריום "אוערספערג" - שבו התבצע הניתוח - ביום שלישי ב-5.30 לפנות ערב. הניתוח הצליח, ומצבו של החולה השתפר באופן משמעותי. ביום רביעי הורע מצבו, והרבנים קראו לציבור לומר תהלים בבת-הכנסת ובבת-המדרש. בכל הלילה של אור ליום חמישי קיימו צעירי "אגודת ישראל" משמרות בסנטוריום, ואמרו תהלים. הגאון השיב את נשמתו ביום חמישי, בשעה 7 בבוקר. הנפטר הועבר לאולם "אגודת ישראל", ולשם זורמים אלפי יהודים. הלווייתו תתקיים ביום שישי, בווינה.

דין-תורה בין קהילות ווינה ודווינסק

ב"דער מאמענט" נתפרסמו הפרטים על ימיו האחרונים של הגאון, ביום ראשון י"ד אדר, בכתבה שנשלחה מווינה באור ליום שישי, וכותרתה: "פטירתו של הגאון הרוג'ובי ז"ל", גם לרופאים באה פטירתו של הגאון במפתיע. במשך שבועיים נערכו דיונים כיצד לרפאותו מבלי לנתח, אך לבסוף החליט ד"ר ליכטנשטרן - שטיפל בו במשך זמן רב בריגא - שיש לבצע ניתוח. ניתוחו של הסופר הידוע חנ"ב (שסבל ג"כ מסוג אבנים זהה) נערך גם הוא ע"י אותו רופא ובאותה מרפאה, ואצל שניהם לא הצליח הניתוח. הגאון מדווינסק נותח ביום שלישי לפנות ערב. בימים האחרונים הרגיש

כבר מההתחלה הערימו השלטונות קשיים, בשעה שהיו צריכים להעביר את גופתו של הנפטר מהסנטורים אל מרכז "צעירי אגודת ישראל". וכשהתגברו על המניעה הזו, קיבלו גם את הרשיון לערוך את ה'טהרה' באותו מקום, ולא בחדר-המתים שבבית-העלמין המקומי.

היות ובווינה קיימות שתי "חברה קדישא", האחת ליוצאי הונגריה (שמרכזם ב"שיפשוהל") והשנייה ליוצאי פולין, באו לידי פשרה, ששתי החברות ישלחו את אנשיהן לביצוע ה'טהרה', והגוף יטוהר על-ידי כל קבוצה לחצאין. כמובן שלפני כן הלכו הם עצמם לטבול במקוה, וגם את מי-הטהרה נטלו מן המקוה. בשעת ה'טהרה' קשקשו - כמנהג ישראל - בקופסת הצדקה, והכריזו "צדקה תציל ממות". בחדר נפרד ישבו הרבניות הנכבדות של ווינה והתעסקו בתפירת התכריכים, ונשים צדקניות נוספות סייעו על ידן.

בשעת ה'טהרה' שררו מהומה גדולה ודוחק, והמשטרה לא היתה יכולה בשום אופן למצוא עצמה. מכל הכיוונים זרמו יהודים, שרצו לראות את הנפטר הדגול או, לפחות, לבקש ממנו מחילה.

כמובן שלתוך ארבע אמותיו של הנפטר, לא הניחו שום אדם שלא היו בטוחים שהוא שומר שבת ושטבל במקוה. אבל גם יהודים מרדנים לא יכלו לגשת אל הארון מפאת הדוחק, ואלו עמדו וביקשו מחילה ממרחק. לפתע פרצו יהודים זקנים בבכי, בשעה שביקשו מהגאון המנוח להיות מליץ-יושר במרומים, כדי שתתבטל הגזירה על השחיטה שנגזרה בפולין... אחרי ה'טהרה' ניגשו הרבנית ועוד כמה נשים אל הארון לבקש מחילה; בכי התמרורים של האלמנה שבר לבבות, והבכייה התפשטה והלכה מהאנשים שבבית אל ההמונים שצבאו על הבנין מבחוץ, וכך בבוקרו של יום בהיר - כמעט יום אביב - הלכו אנשים ברחוב ובכו. כידוע, לא הותר אחרי הנפטר "קדיש", ולו רק שתי בנות, האחת בארץ-ישראל והשנייה במוסקבה. הוא לא הותר אחרי ליורשיו רכוש חומרי כלשהו, אלא רק ירושה רוחנית גדולה ויקרת-ערך. גם החפצים המעטים שהביא אתו לווינה נחשבים ליקרי-ערך, ואלו שזכו בהם רואים את עצמם כמאוששים. כך, למשל, קיבל את התפילין של הנפטר אחד מתלמידיו, תושב וינה, שלמד אצלו זמן רב בדווינסק. את מקלו של הגאון קיבלו למזכרת "צעירי אגודת ישראל" המקומיים, שקנו להם זכויות רבות סביב הגאון, בחייו ובמותו. את מלבושיו של הגאון חלקו ביניהם כמה ממקורביו ומעריציו. אך האלמנה לא ניאתה לתת לאיש את החומש שבו היה הנפטר מעיין תכופות, גם בשעת מחלתו. בחומש זה רשם הגאון בכתב-ידו הגהות יקרות לפירוש הרמב"ן, שאותן יוצאו לאור בספר בפני-עצמו. ביום שישי אחר הצהרים העמידו את הארון, לפי הוראת הרבנים, על כסאות, והדליקו נרות אין-ספור. עתה מתכוננים לקבלת-שבת, וגם את הנפטר הכינו כראוי... למשך כל הזמן עד מוצאי-שבת נקבעו משמרות סביב הארון, וכן באולם, שרק וילון מבדיל בינו לבין הארון. בליל שבת ובשבת יתקיימו תפילות באולם זה, ובעוד מועד הכינו שמירה נרחבת של המשטרה, היות ומצפים למספר עצום של מתפללים שלא נשמע כמותו.

רבנה בהלוויה בווינה

תיאור הלוויה בווינה ניתן ב"דער מאמענט" רק ביום שלישי, ט"ז אדר, וכותרתו: הלוויה הוויאנית של הגאון מדווינסק; בהתאם לחוק, הניחו את הנפטר ביום שישי אחרי הצהרים בארון מתכת וחתמוהו בחותם ממשלתי, ואת הארון הזה הכניסו לארון עץ. בגלל כובדו של הארון דרשה המשטרה, שבשעת הלוויה ינהגו בדיוק לפי החוקים.

במוצאי-שבת, עוד לפני תפילת ערבית, התאסף קהל גדול באולם שבו היה הארון מונח. אחרי קריאת המגילה התמקמה המשטרה בבנין, והתירה את הכניסה רק למי שהסדרנים של "צעירי אגודה" הורו להכניס.

מפקד המשטרה של "האיזור השני" לקח בידיו באופן אישי את ניהול השמירה בשעת הלוויה. הסדר אכן היה למופת, ולא אירעו שום התנגשויות. המפקד הביע את שביעות רצונו הגדולה מכך שהיה לו הכבוד לנהל את הלווייתה של אישיות מפורסמת שכזו.

לפני שהוציאו את הארון נאספו כל הרבנים והאדמו"רים, וכן נכבדי החרדים שנתכבדו לשאת את הארון עד לבית-הכנסת של הארטודוכסים "שיפשוהל", וקודם לכן טבלו במקוה.

ללא הבט על הגשם שירד ללא הפוגה מהבוקר, התאספו מחוץ לבנין וברחובות הסמוכים כעשרת אלפי איש, רובם יהודי-מזרח-אירופה. ב"שיפשוהל" הועמדה מבעוד מועד מחלקה גדולה של שוטרים וכן פרשי-משטרה. את הארון העמידו ליד הבימה, והדליקו את כל המנורות כביום-הכיפורים. נשים לא הורשו להיכנס לעזרת-הנשים. בגלל איסור ההספד תיאר רק הרב של ההרדים יוצאי הונגריה - ר' ישעיה פירשט - בקצרה, את גדולתו של הנפטר, ומשמעותה של אבידה גדולה זו ליהדות.

בית-הכנסת רחב-הידיים היה מלא וגדוש; במשך מאה שנות קיומו לא ראה בית-כנסת זה קהל כה גדול של יהודים. כשהוציאו את הארון מבית-הכנסת, המתונו לו בחוץ אלפי יהודים, גם לאחר מכן, כשנאלצו - בגלל קשיי התנועה - להעלות את הארון על העגלה, המשיכו המלווים ללכת בעקבותיה לאורך שורת רחובות, עד אחרי "הגשר הכבד" המוליך ל"איזור הראשון".

החולה לא טוב, והיה חלש מאוד, והרופאים קיוו

שהניתוח ייטיב את מצבו. ד"ר סגל שליווה אותו מריגא לווינה חזר מיד לביתו, כך שלא היה "מישהו משלנו" להיוועץ בו. החולה עצמו, שמפאת מחלתו היה כמעט אדיש לנעשה סביבו, הסכים לניתוח, בתקווה שהוא יקל על מאביו. גם הרבנית השתכנעה מדעתם של הרופאים, ונתנה את הסכמתה. אבל התקוות לשיפור נתבדו; ביום רביעי, למחרת הניתוח, הרגיש החולה רע מאוד, והחלו החששות מפני הגרוע מכל. השתמשו בזריקות שונות שהועילו לפי שעה בלבד, רק עד ליום חמישי בבוקר.

ביום חמישי, בשעה 7.30 בבוקר, עלתה נשמתו של הגאון למרום. בגלל השעה המוקדמת, היו במרפאה רק יהודים מעטים בשעת פטירתו. הרבנית היתה נוכחת גם היא בשעת יציאת נשמתו, שהיתה מהירה מאוד, ללא כאבים וללא גסיסה.

הידיעה אודות פטירתו של הגאון מדווינסק נתפשטה תיכף בשכונת היהודים בווינה, ומיד התקשרו לוורשה, ריגא ודווינסק. כידוע, היה הנפטר חתן של משפחה וורשאית, והתגורר שם במשך עשר שנים רצופות, לכן שאלו את ראשי קהילת וורשה ואת הרבנות, האם יביאוהו לקבורה בוורשה או בווינה. יו"ר הקהילה מר מזור ביקש שהות להתיעצות, ואז הודיע טלפונית כי להוצאות הכספיות הכרוכות בכך אין כל השפעה על החלטתם, אבל לדעת הרבנות בוורשה אין כל מניעה שהקבורה תיערך בווינה, כי מאחר והבאת הארון לוורשה יכולה להיעשות רק במוצאי שבת, תתאחר הקבורה יותר מדי. תוך התחשבות בדעת הרבנות של וורשה, החליטו שהלוויה תיערך בווינה. מיד העבירו את הנפטר למרכז "אגודת ישראל" המקומית, והדליקו נרות. אלא שבגלל משך הזמן של ההתייעצויות עם וורשה, נאלצו - על-פי החוק - להניחו בארון חתום, וכשהביאוהו ל"אגודת ישראל" נמנע מהם להוריד את גופו לקרקע ולהניחו על תבן, כנהוג. מיד פנו גם להנהלת בית-החיים בקשר

לאחוזת-קבר מתאימה, וחשבו שיהיה זה אותו שטח מיוחד, שבו קבורים הרבי מצ'ורטקוב ועוד אדמו"רים מפורסמים. קהילת וינה היתה מוכנה לתת קבר נכבד, עבור הגאון הגדול שנפטר בנכר. בסיומם של דיונים ארוכים נקבעה הלוויה ליום שישי לפני הצהרים. באולם שבו מונח ארונו של הנפטר הגדול יושבים מאות יהודים, צעירים וזקנים, ולומדים משניות. בכניסה, ששם הדוחק הוא סכנת-נפשות ממש, תלויה הכרזה המסורתית "משכנס אדר מרבין בשמחה", וממש לידה מודעת-אבל על פטירתו של הגאון מדווינסק: "נפלה עטרת ראשנו, רבינו הגאון הקדוש, רבן של כל ישראל". בחדר נפרד יושבות הנשים עם הרבנית, ומשם נשמע קול התייפחות חרישית של בכי. בפניה שבה עומד הארון, מכוסים הקירות בתמונותיהם של הגאון מוויילנא, ר' עקיבא אייגר וגדולי תורה אחרים. מאות אנשים עוברים ליד הארון. מחוץ לבנין, רחוב "פלאסגאס" - הרחוב היהודי ביותר מכל רחובות ווינה - שחור מאדם. גם הגוים מגלים התעניינות, ומיד נודע בכל הסביבה כי "צדיק" מפורסם ("וואונדער ראב") הלך לעולמו. אנשי המשטרה העומדים על המשמר אינם מונעים את המהומה שמקימים היהודים הדתיים, אף שהשעה היא שעת לילה מאוחרת. במשרד ה"אגודה" נערכות ההכנות האחרונות לעריכת ה'טהרה', האמורה להתקיים השכם בבוקר, וכן למסע הלוויה. לפתע מתקבלת שיחת טלפון מדווינסק: על הקו נציג הקהילה המקומית, התובע במלים מפורשות שיביאו את הנפטר לדווינסק, והוצאות ההעברה אינן מהוות שום מרכיב משמעותי בשיקוליםיהם.

דרישתה של קהילת דווינסק היתה החלטית, ונאלצו להיעתר לרצונם. ר' יאשע ראזען ז"ל יועבר לדווינסק, ששם כיהן ברבנות במשך ארבעים-וחמש שנה. ההעברה תתבצע ביום שישי, או ביום ראשון.

ירושה רוחנית

בו ביום, שיש, נכתבה בווינה הכתבה הבאה (שנתפרסמה ב"דער מאמענט" רק ביום שני ט"ז אדר), בכותרת: אחרי פטירתו של הגאון הרוג'צ'ובי זצ"ל. החלטתה הסופית של קהילת דווינסק, שהגאון ר' יאשע ראזען ז"ל שנפטר בווינה, יובא לקבורה בעיר שבה הוא כיהן ברבנות במשך שנים רבות, דהיינו בדווינסק, הציבה בפניהם של עסקני קהילת ווינה תפקידים וקשיים חדשים; מדווינסק הגיעה רק הבקשה לבצע באופן מידי את ההליכים הנדרשים אצל הממשלה ואצל השלטונות הרכבת, בקשר לקרון מיוחד עבור הנפטר ומלוויו. אבל לכך היה נחוץ סכום כסף גדול שאותו היו צריכים לשלם באופן מידי, וסכום זה היה למעלה מיכולתה של קהילת דווינסק הקטנה והעניה...

נתקיימה שיחת טלפון עם ריגא, ומשם הבטיחו לשלוח את הכסף בהקדם האפשרי. המשא-ומתן נמשך זמן רב, ועד יום שישי בצהרים התחשבו עדיין באפשרות שייאלצו לקבור את הגאון בווינה. רק אחרי שנאסף כל הסכום הנדרש, פורסמו מודעות-האבל שבהן הודיעו כי הנפטר יובא למנוחות בדווינסק, ובווינה תיערך הלוויה במוצאי-שבת, אחרי קריאת המגילה.

בינתיים נתקיימה ה'טהרה' ביום שישי בשעה 6.30 בבוקר, בבית "צעירי אגודת ישראל" המקומי. מרגע בואו של הגאון לווינה, יצרו "צעירי אגודה" סביבו מעין "משמר אישי" ומישו אותו במסירות רבה. עתה קיבלו עליהם "צעירים" את התפקיד להסדיר את כל ההליכים הדרושים.

מצבת הראג'טשובער בצורת שני לוחות הברית

שורות ארוכות של חשמליות ומכוניות עמדו מנסיעתם בגלל הזרם העצום של המלווים.

העגלה המשיכה לתחנה המזרחית, ואחריה אין-ספור מכוניות עם מלווים. לבד מהאלמנה מלווים את הארון אחד מתלמידיו של המנוח וכמה שומרים. קהילות היהודים בערים שדרךן אמורה לעבור הרכבת נושאת הארון, הגיעו להבנה, שגם שם תהיה ליהודים האפשרות להיפרד מהנפטר הדגול.

דווינסק הקטנה ניצחה את וורשה הגדולה

ביום ראשון י"ד אדר, מודיע ה"היינט": "היום יובא ארונו של ר' ישע דנאבורגער ז"ל לוורשה"; כפי שסיפרנו כבר ביום שישי, פנתה אלמנתו של הנפטר הדגול ר' ישע דנאבורגער טלפונית מווינה, אל יו"ר הקהילה בוורשה מר מזור, מיד אחר הפטירה, כדי שיכבדו את בקשתו האחרונה של הנפטר ויביאוהו לקבורה בוורשה. האלמנה טענה, כי אם קהילת וורשה לא רצתה אצלה את הגאון הגדול בחייו, ראוי שתתן לו לפחות ארבע אמות של קרקע בבית-החיים של 'גנעשא' [שבוורשה].

אחר קבלת הבקשה מווינה, התייעץ מר מזור עם תלמידיו של הנפטר והבהיר להם, שהבאת הנפטר לוורשה כרוכה בהוצאה כספית בת 5,000 זלוטי, ואם 25 ממקורבי הנפטר יתנו 200 זלוטי לאיש, תתאפשר העברתו לוורשה בכסף זה. התלמידים הביעו את הסכמתם לכסות את ההוצאות הללו, אבל ביקשו שלפי שעה תוציא קהילת וורשה את הסכום מכספה, והם היו מוכנים גם לתת ערבויות להחזרת כל ההוצאות.

מר מזור סירב, ובשיחת טלפון לווינה הודיע, שוורשה מוותרת על הכבוד הגדול שבקבורת הגאון הדגול בעירם. אבל מה שקהילת וורשה לא היתה יכולה "להרשות" לעצמה, הנה דוקא הקהילה הקטנה של דווינסק הרשתה לעצמה. בדווינסק רעשו ותבעו, שהגאון הגדול שחי ופעל בעירם שנים רבות, יובא לקבורה בעירם.

דווינסק, זו הקהילה הקטנטנה, שרק לפני כמה שבועות נתנה לגאון אלפיים דולאר לצורך הוצאות הריפוי בווינה, הביעה את נכונותה לשאת בכל ההוצאות הכרוכות בהעברת ארונו של רבה מווינה לדווינסק. מאידך גיסא, גם קהילת ווינה רצתה לזכות בכבוד זה של קבורת הגאון בבית-החיים שלהם. בדין-תורה שנערך בווינה בין שתי הקהילות, זכתה דווינסק.

לרכבת המהירה היוצאת את ווינה ב-11 בלילה חובר קרון מיוחד, שבו מונח ארונו של הנפטר הדגול. והיום, בשעה 12:40 בצהרים, יגיע הארון לתחנת-הרכבת הראשית של וורשה (לרציף העליון). פחות מארבע שעות תשהה כאן הרכבת, ובשעה 4:30 ימשיך מסע הארון דרך וילנא לדווינסק.

אלפי מלווים בוורשה

למחרת, ט"ו באדר, קוראים אנו ב"היינט" אודות אירועי יום האתמול, תחת הכותרת: "אלפי יהודי וורשה חולקים לר' ישע דנאבורגער את הכבוד האחרון";

הידיעה כי בדרך מסעו לדווינסק, יתעכב ארונו של הגאון המנוח ר' ישע דנאבורגער ז"ל בוורשה במשך ארבע שעות, עוררה ציפיות גדולות בקרב ציבור הלומדים והיהודים הדתיים שבוורשה.

במסעו מווינה לוורשה, המתינו לארון המוני יהודים בכל תחנה שבה עצרה הרכבת. קהל גדול במיוחד התאסף, לחלוק את הכבוד האחרון לנפטר, בצ'נסטוכוב, רדומסק ופיטרקוב. מלודז' נסע לקוליושיק - לאותה מטרה - ציבור גדול ובראשו אנשי הרבנות של לודז'.

בוורשה התכוננו תלמידי הנפטר ומקורביו לקבלת פני הארון; בשעה 12 נאספו כבר המוני יהודים בתחנת-הרכבת המרכזית, לשם באו גם כל אנשי ועד הקהילה והיו"ר מזור בראשם. הקהילה, שסירבה, כידוע, להביא את הנפטר לוורשה על חשבונה, הכינה נרות וספרי תהלים, כדי שבמשך 4 שעות ההמתנה עד לצאת הרכבת לווינא, יאמרו תהלים.

אך ברגע שהרכבת המהירה מווינה הגיעה, היתה לציבור הפתעה בלתי-נעימה; התברר שיהודי דווינסק דאגו שקהילת וורשה לא תוכל לעכב את הארון, לפיכך נחתם הקרון בתנאי שלא יפתחוהו עד בואו לדווינסק! היתה זו אכזבה גדולה להמוני היהודים, שרצו לכל הפחות להעיף מבט על הארון. היתה זו אכזבה גם למפקחים הוורשאים, שחשבו שיעלה בידם - מבלי שתהיינה להם הוצאות על הבאת הארון - לעכב את הארון בוורשה. הם פנו לאלמנת הנפטר, שסירבה אפילו לדבר אתם.

רק במשך עשר דקות יכולים היו אלפי היהודים לעמוד ליד הקרון; אחר-כך העבירוהו למקום רחוק, ורק בשעה 4:22 חיברו אותו לרכבת המהירה הנוסעת לווינא. בשעה 4:30 יצאה הרכבת לכיוון דווינסק.

כשעזב יו"ר הקהילה מר מזור את תחנת-הרכבת, התנפלו עליו יורשי וולאדאווער בהאשמות כבידות; הם היו מוכנים לתת את 5,000 זלוטי שנדרשו להבאת הנפטר לווארשא, בתנאי שהוא יובא לקבורה ליד אביהם המנוח ר' אייזיק וולאדאווער, ושינתנו להם קבר אחד נוסף. בשעה 3 בצהרים התאספו כל הרבנים ברבנות העיר, ומפאת שהיה זה יום הפורים, לא היו יכולים לערוך "הספד", ורק דיברו בגדולתו של הנפטר.

מיד כשהגיעה מווינה הידיעה המרה על פטירתו של גדול הדור הרב ר' יוסף

ראזען, נקרא הוועד הראשי של מרכז הישיבות "בנה" לישיבת אבל, שבה תיאר מנהל ד"ר כהנא את דמותו הדגולה של הנפטר, שהיה הסמכות העליונה לענייני יהדות. כל הנוכחים כיבדו את זכרו של הנפטר בקימה, ונתקבלה החלטה לערוך שורת הספדים בבתי-הכנסת של וורשה.

האירועים וההלוויה בדווינסק

על האירועים בדווינסק ועל הלוויה שנערכה שם, נכתב ב"דער מאמענט" ביום שלישי ט"ז אדר: במוצאי שבת התקיימה בדווינסק ישיבה של הוועדה המתעסקת בקבורתו של הגאון הרוגצ'ובי, המונה שלושים איש, נציגים של ארגונים מקומיים שונים. ביום שני, בשעה 1 בצהרים בערך, התקיימה הקבורה. כל חנויותיהם של היהודים היו סגורות בשעת הלוויה. שני קרונות רכבת מיוחדים באו מריגא, ובהם כמאה איש, מנהיגי הארגונים הדתיים וצעירים דתיים רבים. באו גם רבנים רבים ולומדים מהסביבה כולה וגם ממרחקים.

ובידיעה של סוכנות הידיעות יט"א מריגא: בהשתתפות של קהל עצום התקיימה הלווייתו של הגאון הרוגצ'ובי. באו ללוויה רבנים מכל עריה ועירותיה של לטביה, וכן יהודים מכל רחבי המדינה. נישאו הספדים רבים.

היום, ביום הלוויה, היו סגורות כל חנויותיהם של יהודי ריגא וערים אחרות, לאות אבל. בדווינסק הוכרזו שבעה ימי אבל, וכל אירועי השעשועים נתבטלו. העתונות הלטבית והרוסית הקדישה מאמר-אבל נרגשים לזכרו של הגאון הרוגצ'ובי.

כשבוע אחרי הקבורה, ביום ראשון כא אדר, נדפסה ב"דער מאמענט" הכתבה הבאה שנשלחה מווינה:

אמרותיו האחרונות של הגאון הרוגצ'ובי
עתה, כשהחוגים היהודים המקומיים נרגעו במקצת מפטירתו הפתאומית של הגאון הגדול, נשמעים פרטים מעניינים מרגעי חייו האחרונים ומדיבוריו האחרונים.

האבנים שמהם סבל הגאון גרמו לו יסורים נוראים; לתרופות ולזריקות שניתנו לו במרפאה היתה תועלת מזערית בלבד.

לפיכך ביקש החולה, שהלמדנים של וינה יכנסו אליו לעתים תדירות יותר, כדי שיוכל לשוחח אתם בדברי-תורה. "שאלו! שאלו! אענה לכם על הכל!" - היה מעודד את מבקריו, שעמדו סביבו ופחדו להעמיס עליו בשאלותיהם, שמא מרגיש הוא חולשה בגופו.

אבל דוקא שיחות יום-יומיות אלו בעומקה של תורה, היו לו מאוד לרצון. למבקריו אמר, שכשהוא מדבר בדברי-תורה, שוכח הוא לחלוטין את מכאוביו. על אף מחלתו היה משיב לשואליו במשך כמה שעות רצופות, תשובות קצרות וחדות.

בחדרו הצר במרפאה הווינאית, הביע הגאון דברים הרבה ממה שהיה ברצונו לומר. והוא ממש התחנן שיוסיפו וישאלוהו, מתוך הרגשה שזו צוואתו הרוחנית, השיעור האחרון...

מוות וחיים נידונים בהתייעצות

עם ההרעה שחלה במצבו של החולה, הכריזו מקורביו המקומיים: "ספר תורה שריו בצער!" והוחלט כי הילדים הקטנים - תינוקות של בית רבן - יאמרו תהלים להחלמתו.

אבל הרופאים מצדם עמדו על דעתם, שחייבים לנתח ללא דיחוי. הרבנית טענה שהגאון אינה רק בעלה, אלא הוא שייך ליהדות העולם כולו, ולא רצתה להסכים לביצוע הניתוח ללא שאלת פיהם של הרבנים המקומיים. לשם כך נתכנסו כל רבני וינה, אדמו"רים מכובדים ואישים דתיים נוספים, ונתקבלה החלטה להסכים לביצוע הניתוח. והחלטה זו אכן יצאה אל הפועל.

החולה עצמו התייחס בשוויון-נפש גמור לכל ענין המחלה, הריפוי, הניתוח וכד'. הוא לא פחד מהניתוח, מפני שלא היו לו ממנו שום ציפיות. כל ה"טראסק" הרפואי לא הרשים את הגאון אפילו לא לרגע אחד, וכמובן שלא נטע בו השליחות... מאחר וייעצו לקיים את הניתוח, ומאחר שידע כי בכך מרגיע הוא את אשתו ומקורביו, לפיכך נתן גם הוא את הסכמתו.

הכאבים גרמו לו יסורים גדולים, וכאמור, הוא נפטר מהם בדברי-תורה. לעתים קרובות נאלץ הגאון "להלחם" עם האחות שלא הניחה למבקרים להיכנס לחדרו, בהסבירו לה, כי דוקא המבקרים הם אמצעי הריפוי היעיל ביותר.

דבריו האחרונים

כמעט עד לשעת הניתוח ישב הגאון לבוש "סורטוק" בכורסתו, ולא נלאה להשיב לשאלות שונות. לעתים היתה רוחו אפילו בדוחה עליו; אחד מרבני וינה ניסה להרצות בפניו את חידושיו שלו, והגאון קטע אותו באמרו: אל נא יתרעם רבה של וינה, אבל הוא אומר בדברי "בדחנות"...

הגאון עצמו סיפר בחייוך אודות ביקורו אצל הרבי הזקן מסוכצ'וב [בעל ה"אבני נזר"], שבצערותו נכנס אליו ואמר לו שהוא - מי שנודע לימים כ"גאון מדווינסק" - בקי במחצית הש"ס.

מצבת המשך חכמה שהיה רב בדווינסק וקברו הועתק יחד עם רבני דווינסק לחלקה החדשה

דווינסק, אשר ברפובליקה הסובייטית הלטבית שבו טמונים גדולי תורה ואישים אחרים, עומד לפני חיסולו המוחלט - ידיעה על חיסולו נתקבלה בירושלים. שמחה כזו, לשעבר עורך המשנה של האנציקלופדיה העברית, קיבל מכתב מדווינסק שבו נאמר כי השלטונות הסובייטים החליטו לחסל את בית-העלמין היהודי המקומי הקיים כ-150 שנה. מבית קברות עתיק יומין זה נותרו רק כמה קברים בודדים; ביניהם קברו של הגאון הנודע רבי מאיר שמחה הכהן, מי שהיה רבם של "המתנגדים" בדווינסק, הידוע בחיבוריו התורניים "אור שמחה" על ה"משנה תורה" להרמב"ם ו-"משך חכמה" פירוש על התורה, הוא נפטר בשנת תרפ"ו. קברו של הגאון רבי יוסף רוזן הידוע בכינויו "הרואצ'ובר עילוי" מי שהיה רבם של "החסידים" בדווינסק, מחבר הספרים "צפנת פענח" על הרמב"ם, נפטר בשנת תרצ"ו; וכן הקבר של הרב נחמן בורוכוביק, חותנו של שמחה כץ שהיה תלמיד חכם ועסקן ידוע בדווינסק. מול הקברים הבודדים האלה שנשארו לפליטה עומד קבר האחים של יהודי דווינסק והסביבה שנספו בשואה. השטח האחר של בית העלמין היהודי נחרש ונהפך לגן ציבורי ומרכז תעשייתי. הידיעה על חיסולו המוחלט של בית-העלמין היהודי בדווינסק, שהשלטונות הסובייטים עמדו לבצע עד ה-1 למאי השנה, והגיעה לארה"ב ויהודי לטביה באמריקה, ובראשם הרב פנחס טייץ, מראשי "אגודת ישראל" בארה"ב פנו אל השלטונות בריגה וביקשו לעכב את ביצוע הריסת הקברים עוד חודש ימים. בימים אלה יצא הרב יצחק הכטמן, סגן יו"ר הקהילה היהודית במונטריאול, לברה"מ לפי הזמנת יהודי מוסקוה וריגה. הוא יעלה בפני השלטונות גם את בעיית חיסולו של בית העלמין היהודי בדווינסק.

נוסח מצבתו

אולם הפעילות לא צלחה ובית העלמין העתיק פונה והוחרב, קברו של רבינו הועתק לבית עלמין אחר בדווינסק והוא נטמן שם לצידו של ה'משך חכמה' רעו ומשנהו לרבנות דווינסק, על מצבת קבורתו העשויה כמין שני לוחות הברית צויין כי טמונים שם גם ספרי תורה (שכנראה חוללו) מימין מצבת הלוחות הברית נכתב: "פה נגזו ספרי תורה וכתבי קודש כהלכה אצל ציון איש קודש שכל התורה כלולה בו", ובצד שמאל של מצבת לוחות הברית נכתב: "זצ"ל, אדוננו מורנו ורבנו, הגאון האמיתי אחד בדרא, הרבה דורות לא קם כמוהו, שר התורה מרקו ר' יוסף, בהרב ר' אפרים פישל ז"ל, מראגאצאוו, היה רב בעדתנו מ"ח שנים, מחה"ס הנפלא צפנת פענח בכת"י, יצתה נשמתו בטהרה י"א אדר א' הצרות [ה' תרצ"ו] תנצבה".

תורתו מגן לנו היא מאירת עינינו ימליץ טוב בעדינו רבינו מרוגטשוב.

מצבת רבי אלחנן כהן שהיה רב בדווינסק וקברו הועבר יחד עם רבני דווינסק לחלקה החדשה

- באיזו מחצית? - שאל אותו הרבי מסוכצ'וב,
- באיזו מהן שתרצו! - השיב ר' יאשע ראזען הצעיר...

עתה יושב הוא ומגלה את חידושי האחרונים, בחדר שאך לא מכבר קבעו בו מזוזה, ושערו הארוך הנופל על צווארו משווה לו מראה של חכם קדמון; בשעה שמישהו מצלם אותו בחשאי אין הוא מוחה בידו, ורק מבקש הוא ממנו, שיראה לו את התמונה כשזו תהיה מוכנה. אגב, התמונה מוצלחת מאוד. תמונתו הראשונה וגם האחרונה של הגאון מדווינסק, אחר-כך, ללא כל פחד, עלה הגאון על שולחן הניתוחים. (מתוך כפר חב"ד גל' 894).

אחר מיטתו

אחד מני הספרים הרבים שנישאו בעקבות האבל הכבד היה הספרו של הג"ר חיים זאב חאראש זצ"ל אשר אף הדפיס את ההספד בספר מיוחד וכך כותב שם: הספד על אדמו"ר רבן של כל ישראל, הגאון הגדול, הבקי בכל חדרי התורה, החרש והמסגר (עיין גיטין פ"ה, סנהדרין ל"ח, חגיגה י"ד) ר' יוסף ראזין זצ"ל, אב"ד דק"ק דווינסק, המפורסם בשם "ראגאטשאווער גאון". נפטר בעיר ווינה ביום ה' י"א אדר תרצ"ו - תענית אסתר מוקדם, והובל לקברות בדווינסק ביום ב', שושן פורים, בארבע וחצי שעות אחר חצות היום. הספדתו

בבית-המדרש הגדול בדווינסק, ופה בריגה בבית-המדרש דרחוב פיטוי בפנים העיר, וממשיך לתאר שם תיאורים מיוחדים מהגאון המנוח זצ"ל, "...וגם גודל התמדתו אין לשער. ופעם אחת, זה יותר מעשרים ושבע שנה, בהיות בדווינסק, אמרתי לו: כמדומה לי שלמדתם ש"ס מאה פעמים ואחת. והשיב לי בזה הלשון: מספר זה מילתא זוטרתא, אלא המספר הקטן אצלי הוא שלש מאות פעמים, וכמה מסכתות למדתי חמש מאות, שש, שבע, שמונה ותשע מאות פעמים. כי העניינים הקשים למד הרבה פעמים יותר. כן אמר לי הגאון הנ"ל זצ"ל בעצמו. ומדברי הגאון מובן ממילא גודל התמדתו ושקידתו בתורה. ובדודאי הסתלקותו היא צרה גדולה מצד עצמו, והיזק גדול לכל ישראל. וגם מצד הפועל, כי אולי נתפס בעוונותינו, צדיקים נתפסים בעוון הדור (שבת ל"ג)."

חילול וחיסול בית העלמין בדווינסק

כאמור הובא רבנו לקבורה בעיר רבנותו דווינסק שבלטביה, כעבור שנים (כנראה בתש"ם לערך) חולל מקום קברו ובית העלמין של רבינו והיהודים נאלצו לפנותו לבית עלמין אחר, העיתונאי נח זבולוני המכונה "רנ"י" פרסם את רשמיו מחיסול בית העלמין בדווינסק (אייר תשד"מ) "...בית העלמין היהודי עתיק היומין של

מוסדות שטפנשט בארץ הקודש

המרכז: רח' מהרש"ל 13 בני ברק

פך פת מזל טוב מעומקא דליבא
נשגז בזאת קדם ידידינו היקרים המסולאים בפז המסתופפים בצל הקודש
דמוסדות שטפנשט בארץ הקודש

הרב **יונתן יוחננוב שליט"א**
מחנך בת"ת שטפנשט - אלעד
לרגל הולדת בתו בשעט"מ

הרב **ישראל וינברג שליט"א**
חבר מזכירות הת"ת שטפנשט - אלעד
לרגל הולדת הבן

הבה"ח **כמר משה מאיר הרשקוביץ הי"ו**
תלמיד המחזור הראשון של הת"ת שטפנשט - אלעד
ולאבי הרה"ח **אברהם זאב הי"ו**
לשמחת הבר מצוה בשעט"מ

הגאון רבי **יחיאל מעכל פרידמן שליט"א**
ראש כולל להוראה שטפנשט
לרגל הולדת הנכד בשעט"מ

הרה"ח **אביש הלפרין שליט"א**
כולל להוראה שטפנשט
לרגל הולדת הבן בשעט"מ

הרה"ח **מרדכי עזרא שמעון פריד שליט"א**
מעסקני מחלקת הפצת היהדות
'אור מתתיהו' - שטפנשט